

**ASOCIAȚIA EVREILOR DIN ROMÂNIA
VICTIME ALE HOLOCAUSTULUI**

MARCU ROZEN

**DATE ISTORICE ȘI STATISTICE
PRIVIND SITUAȚIA EVREILOR SUB
GUVERNARE ANTONESCIANĂ
1940 - 1944**

**A.E.R.V.H.
București 2003**

**ASOCIAȚIA EVREILOR DIN ROMÂNIA
VICTIME ALE HOLOCAUSTULUI**

MARCU ROZEN

**DATE ISTORICE ȘI STATISTICE
PRIVIND SITUAȚIA EVREILOR
SUB GUVERNARE ANTONESCIANĂ
1940 - 1944**

A.E.R.V.H.

București 2003

Tehnoredactare: mat. Gina Văcărescu

Prefață

Azi, mai mult ca oricând, este necesară reamintirea evenimentelor tragice petrecute în cursul celui de-al doilea război mondial între care și crimele săvârșite de către regimul antonescian împotriva evreilor.

În multe din sondajele efectuate de diverse posturi de televiziune, se constată că un procent destul de ridicat din cei intervievați nu știu cine a fost mareșalul Antonescu și care a fost situația evreilor în perioada guvernării sale.

La aceasta se adaugă și faptul că unii oameni politici și istorici, precum și alți interlocutori care apar pe ecranele unor posturi de televiziune, falsifică adevărul istoric al acestei perioade, inoculând cu această ocazie în rândul tineretului și a altor categorii de telespectatori mai puțin informați, otrava periculoasă a extremismului și antisemitismului.

Atrage atenția faptul că unii se autointitulează apărători împotriva unor acuzații ce ar fi fost aduse poporului român pentru crimele care au fost săvârșite în perioada războiului.

Dorim să precizăm că noi, supraviețuitorii acestor evenimente, **nu am culpabilizat niciodată poporul român și nu l-am asociat cu aceste acțiuni incompatibile cu noțiunea de om.**

De aceste crime se fac vinovați în exclusivitate guvernul Antonescu, autoritățile centrale și locale și unele elemente extremiste și declasate care au participat la acest genocid.

Se pune desigur o întrebare firească. Dacă poporul român nu este acuzat, de ce este necesar să fie apărat și împotriva cui?

Considerăm că prezentarea drept **model** a unor personaje istorice, care au elaborat și aplicat politica de genocid împotriva evreilor este nocivă și deosebit de periculoasă pentru noile generații.

Același efect negativ îl au și numeroasele apariții de cărți și articole care falsifică adevărul istoric și neagă chiar faptele petrecute în perioada celui de-al doilea război mondial.

Iată de ce am găsit de cuviință să sprijinim apariția acestei cărți.

Dl. ing. Marcu Rozen, autorul acestei lucrări este cunoscut prin cărțile sale "Involuția demografică a evreilor din România în perioada 1940-2000" publicată în anul 1998 (tipărită și în Israel în limba ebraică), "Evreii din județul Dorohoi în perioada celui de-al doilea război mondial" publicată în anul 2000 și "60 de ani de la deportarea evreilor din România și Transnistria" publicată în anul 2001.

Folosind o bibliografie bogată și experiența sa personală (fiind singurul supraviețuitor din întreaga sa familie de 5 persoane deportată în Transnistria) autorul reușește să rețină esențialul și să prezinte concis și într-un stil accesibil un volum mare de date și

informații privind fenomenul complex cunoscut sub denumirea de “Holocaust” în Europa, din care face parte și exterminarea unei părți a evreilor aflați sub autoritatea guvernului antonescian din România.

În spatele cifrelor seci din tabelele ce însoțesc această lucrare stau numeroase destine omenești sfârâmate. Fiecare afirmație are la bază date verificabile. Pe tot parcursul lucrării, autorul lasă faptele să vorbească iar dacă acestea acuză, adevărul nu trebuie ocolit. E ca și cum documentele scrise păstrate în arhive și-ar ridica glasul în numele celor condamnați la moarte doar pentru că s-au născut evrei.

Publicăm această broșură care ne redeschide pagini dureroase, pentru ca cititorul român să cunoască adevărul acestei perioade întunecate și să poată reacționa adecvat la diversele încercări care se fac pentru falsificarea istoriei și propagarea unor teze extremiste și antisemite.

Conducerea Asociației Evreilor din România
Victime ale Holocaustului

În atenția cititorului!

Evenimentele și datele relatate în lucrare se referă **numai la teritoriile care se aflau sub autoritate românească, adică sub guvernare Antonescu.**

Lucrarea nu are ca obiect evreii din Ardealul de Nord, întrucât acest teritoriu s-a aflat vremelnic sub ocupație maghiară iar răspunderea pentru crimele săvârșite împotriva evreilor, revine în exclusivitate autorităților maghiare de la Budapesta, din perioada menționată.

Nici puținii evrei (sub 1.000 persoane) din Cadrilater nu au făcut obiectul lucrării, deoarece acest teritoriu a fost cedat Bulgariei în septembrie 1941.

Evenimentele sunt prezentate în ordine cronologică. Cifrele statistice folosite în lucrare s-au stabilit în cea mai mare parte pe baza datelor oficiale ale statului român, rezultate din recensăminte și alte înregistrări speciale.

Broșura are ca scop să informeze sintetic pe cititor în mod **obiectiv, documentat și accesibil** asupra evenimentelor care au avut loc acum șase decenii, în țara noastră. Ea se adresează marelui public și mai ales tinerilor mai puțin informați și are ca singur obiectiv: cunoașterea adevărului și a faptelor așa cum s-au desfășurat.

Autorul

“A recunoaște erorile trecutului și erorile comise de stat, a nu ascunde momentele întunecate ale istoriei noastre, acesta este cu certitudine modul de a apăra ideea de om, a libertății și demnității sale”.

Jacques Chirac, 1995

I. EVREII DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA PREMERGĂTOARE PRELUĂRII PUTERII DE CĂTRE GENEREALUL ION ANTONESCU

Perioada dintre cele două războaie mondiale din punctul de vedere analizat poate fi caracterizată ca o perioadă de creștere a forțelor antisemite din România.

Garda de Fier, Liga Apărării Naționale Creștine, ideologia lui Octavian Goga, scrierile și retorica lui Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Vasile Conta și a multor altor politicieni, scriitori și gazetari cu vădite vederi antisemite nu au făcut altceva decât să pregătească și să netezească drumul de penetrare și aplicare a ideologiei fasciste în țara noastră.

La data de 28 decembrie 1937, este instalat la putere guvernul Goga-Cuza, primul guvern care a transformat antisemitismul în politică de stat.

Acest guvern a promulgat în ianuarie 1938 *Legea revizuirii cetățeniei*, prima manifestare a prigoanei rasiale împotriva evreilor.

Ca urmare a aplicării acestei legi discriminatorii și birocratice, din cei aproape 800.000 de evrei din România Mare,

doar 391.191^{*)} evrei au rămas, din punct de vedere legal, cetățeni români.

Guvernele care s-au succedat în perioada dictaturii regale a lui Carol II, au continuat aplicarea unei politici antisemite mai mult sau mai puțin agresive.

La sfârșitul lunii iunie 1940, în timpul guvernării Gh. Tătărescu, Uniunea Sovietică (în baza tratatului secret Molotov-Ribentrop) ocupă prin ultimatum Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța, teritoriu în care trăiau cca 290.000 evrei. ^{**)}

Pentru această cedare fără rezistență a unei părți din teritoriul național, trebuia găsit un țap ispășitor Și extremiștii l-au găsit imediat. Evreii sunt de vină, ei au vândut Basarabia și Bucovina, Uniunii Sovietice.

În prezent, când clauzele secrete ale tratatului sovieto-german sunt cunoscute, când unul din principalii coautori ai răpirii Basarabiei și Bucovinei de Nord s-a dovedit a fi Hitler, se mai găsesc încă propagatori ai ideii că evreii i-au chemat pe sovietici în teritoriile menționate.

În țară, atmosfera antievreiască a devenit apăsătoare și uneori chiar incendiară. În diverse locuri evreii au fost bătuți și omorâți, unii au fost aruncați din trenuri, cu deosebire pe parcursurile din Moldova.

În perioada cedării Basarabiei, Bucovinei de Nord și a ținutului Herța, pe data de 1 iulie 1940, are loc la Dorohoi un pogrom antievreiesc.

^{*)} Jean Ancel - Contribuții la istoria României- Vol. I - Partea I - pag. 81, Editura Hasefer, București; 2001

^{**)} Vezi tabelul nr. 1 de la pag. 79

Acest pogrom a constituit prima manifestare antievreiască majoră în cadrul întregului proces de teroare, deportare și exterminare a evreilor din România.

Pogromul antievreiesc de la Dorohoi (1 iulie 1940)

În ziua de 1 iulie 1940, subunități militare române din grupul 3 grăniceri și 8 artilerie care se retrăgeau din Herța, au declanșat un pogrom împotriva populației evreiești din orașul Dorohoi.

În orașul Dorohoi au fost aduse corpurile neînsuflețite ale căpitanului român Boroș și ale soldatului evreu Iancu Solomon. Trebuie menționat că în acea perioadă evreii făceau parte din armata română, unii dintre ei fiind cadre active.

Acești doi militari români au fost împușcați la Herța într-un incident cu armata sovietică. Ei sunt între primii eroi ai armatei române căzuți în confruntarea cu invadatorii sovietici.

În ziua de 1 iulie 1940, ofițerul român urma să fie înmormântat la cimitirul creștin-ortodox, iar soldatul evreu la cimitirul evreiesc.

După cum era firesc, autoritățile locale ar fi trebuit să trimită reprezentanți la funeraliile acestor eroi. Dar n-a fost să fie așa.

La înmormântarea soldatului evreu au fost trimiși doar 7 militari evrei neînarmați, de la Regimentul 29 infanterie din localitate. Au venit și cca 20 evrei civili care au avut curajul să înfrunte atmosfera antievreiască din oraș.

În momentul desfășurării funeraliilor, subunități ale armatei române care se retrăgeau din regiunea Herța, au pătruns în cimitirul

evreiesc și au deschis focul fără somație, împotriva participanților la această înmormântare solemnă.

Toți evreii civili prezenți la înmormântare, cu excepția unui singur supraviețuitor, precum și 7 militari evrei în frunte cu sergentul T. R. Bercovici Emil, din Regimentul 29 infanterie, care au venit să dea onorul soldatului evreu, au fost uciși de către militarii români.

Focul s-a extins cu repeziciune în tot orașul, ucigașii dezlănțuiți făcând numeroase victime în rândurile populației evreiești.

După cum rezultă din procesul verbal nr. 462 din 4 iulie 1940, semnat de procurorul militar, căpitan în rezervă Duca Mihail, ajutor de primar ing. Ion Pascu și colonel medic în rezervă C.Enăchescu, au fost împușcați 50 de evrei, dintre care 11 femei, 34 bărbați și 5 copii.

În timpul pogromului au avut loc jafuri, schingiuiri și scene bestiale.

Unii ofițeri și subofițeri români, spre cinstea lor, au salvat evrei de la moarte. Locotenentii Alexandru Atanasiu și Ion Gaia precum și sergentul Gheorghe Olteanu l-au salvat pe dr. arh. Leon Haber, căpitanul Stino a împiedicat omorârea soldaților evrei din cazarma reg. 29 infanterie, locotenentul Nimereanu, fiul preotului din Trestiana, a salvat o familie de evrei. Documentele relatează și alte cazuri.

Menționăm și faptul că foarte mulți români au ascuns evrei în propriile case, salvându-i astfel de furia criminalilor dezlănțuiți.

* * *

*

La data de 4 iulie 1940, guvernul Gh. Tătărescu demisionează.

Urmează la conducerea țării, guvernul Ion Gigurtu.

În perioada guvernării Gigurtu situația evreilor din România se înrăutățește prin promulgarea unor noi legi antisemite.

La data de 30 august 1940, în baza Dictatului de la Viena, guvernul Gigurtu cedează Ungariei, Ardealul de Nord, teritoriu în care trăiau cca 160.000 evrei ^{*)}.

În urma acestor cedări teritoriale situația politică din România devine explozivă.

Sub presiunea cercurilor extremiste progermane, regele Carol II însărcinează pe data de 4 septembrie 1940 pe generalul Ion Antonescu cu formarea noului guvern.

După numai 2 zile de la instalarea sa ca prim ministru, generalul Antonescu îi cere regelui să abdice în favoarea fiului său, Mihai.

^{*)} Vezi tabelul nr. 1 de la pag. 79

II. EVREII DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA DE LA PRELUAREA PUTERII DE CĂTRE GENERALUL ION ANTONESCU PÂNĂ LA IZBUCNIREA RĂZBOIULUI CU UNIUNEA SOVIETICĂ (4 septembrie 1940 - 22 iunie 1941)

La data de 4 septembrie 1940, generalul Ion Antonescu preia puterea politică în România și 10 zile mai târziu România este proclamată prin Decret Regal, Stat Național-Legionar. Generalul Ion Antonescu este numit Conducătorul Statului, cu puteri discreționare, prerogativele regale fiind limitate.

Horia Sima este numit conducătorul Mișcării Legionare.

La data de 7 septembrie 1940, Generalul Ion Antonescu cedează Bulgariei, Dobrogea de Sud (jud. Caliacra și jud. Durostor), teritoriu cunoscut sub numele de Cadrilater, în care trăiau cca 850 evrei.

Trebuie subliniat faptul că, din numărul total al evreilor din România, care era la începutul anului 1940 de cca 800.000, cifră considerată a reprezenta populația maximă pe care a atins-o etnia evreiască din această țară, după cedările teritoriale din vara și toamna anului 1940, în România au rămas, până la izbucnirea războiului cu Uniunea Sovietică, doar cca 350.000 evrei.*)

La data de 14 septembrie 1940, Generalul Ion Antonescu numește membrii guvernului său.

În afară de conducătorii departamentelor economice (Finanțe, Economia Națională și Agricultură), care sunt oamenii de încredere ai Generalului, toți ceilalți miniștri au fost legionari.

*) Vezi tabelul nr. 1 de la pag. 79

Printre primele măsuri luate de guvernul național-legionar al Generalului Ion Antonescu se numără strângerea legăturilor politice, militare și economice cu Germania Hitleristă și aderarea României la pactul tripartit Berlin - Roma - Tokio.

În ceea ce privește atitudinea față de populația evreiască din România, guvernul Antonescu a amplificat și extins legislația antievreiască și teroarea rasială până la formele ei extreme.

Astfel, în perioada guvernării Antonescu, evreii au fost scoși în totalitate din serviciul militar, zeci de mii de evrei au fost trimiși în detașamente de muncă forțată, tinerii evrei au fost dați afară din toate școlile, liceele și universitățile românești, artiștii evrei au fost îndepărtați din teatrele românești, medicii și tot personalul evreiesc din domeniul sanitar a fost concediat, s-a interzis evreilor practicarea profesiei de avocat pentru creștini precum și practicarea profesiei de farmacist, s-a interzis vânzarea cărților scriitorilor evrei în librării și s-a dispus scoaterea lor din toate bibliotecile publice etc.

Măsurile antievreiești continuă cu confiscarea magazinelor, localurilor și întreprinderilor aparținând proprietarilor evrei, trecerea tuturor imobilelor urbane evreiești în proprietatea statului, exproprierea tuturor proprietăților rurale ale evreilor, interzicerea folosirii aparatelor de radio, telefoanelor și aparatelor de fotografiat, evacuarea evreilor din mediul rural și din orașele mai mici în orașele reședință de județ, impunerea unor taxe și contribuții bănești cu mult peste posibilitățile oamenilor și alte măsuri care au dus populația evreiască la disperare și viață de calvar. *)

*) Vezi - Evreii din România între anii 1940-1944 vol.I - Legislația antievreiască - Ed. Hasefer, București, 1993.

În cursul existenței statului național-legionar, legionarii au comis numeroase jafuri, tâlhării și crime împotriva evreilor și a unor eminente personalități ca Nicolae Iorga, Virgil Madgearu, Victor Iamandi și alții.

Rebeliunea legionară, care a avut loc în zilele de 21-23 ianuarie 1941, a făcut numeroase victime atât în rândul militarilor cât și în rândul populației civile.

În București, rebelii s-au dedat la acte de banditism (jafuri, devastări, incendieri, omoruri) atât împotriva locuitorilor români dar mai cu seamă în cartierele evreiești Dudești și Văcărești, unde au avut loc adevărate pogromuri.

Bandele de legionari au strâns sute de evrei în numeroase centre de tortură, precum Prefectura de Poliție, Secții legionare, Secții de poliție, moara Străulești, pădurea Jilava etc.

Zeci de evrei au fost torturați și masacrați la abator, în pădurea Jilava și chiar în locuințele lor.

Bilanțul tragic al rebeliunii legionare se soldează în București cu 130 evrei asasinați, 25 de temple și sinagogi pângărite și incendiate, 616 magazine și 547 locuințe evreiești jefuite, devastate sau incendiate. *)

Trebuie subliniat faptul că după înăbușirea rebeliunii legionare, guvernul Antonescu (fără legionari) a continuat și chiar înăsprit măsurile și teroarea împotriva populației evreiești din România.

Politica extremistă și antisemită promovată de autorități este foarte bine reliefată în fraza memorabilă pe care generalul Antonescu a rostit-o la ședința Consiliului de Miniștri din 8 aprilie 1941: "Așa am crescut eu: cu ură împotriva turcilor, jidanilor și

*) Martiriul evreilor din România - pag. 73 - Editura Hasefer, București, 1991

ungurilor. Sentimentul acesta de ură împotriva dușmanilor patriei trebuie împins până la ultima extremitate. Îmi iau eu această răspundere." *)

Situația evreilor devine din ce în ce mai grea.

În anumite localități se introduce purtarea obligatorie a stelei galbene, evreii au dreptul să circule și să se aprovizioneze numai între anumite ore, sunt luați prin rotație ostatici a căror viață este pusă în primejdie și alte măsuri discriminatorii și umilitoare.

Evreii mobilizați în detașamente de muncă forțată au fost supuși unui regim deosebit de sever și inuman (hrană neîndestulătoare și necorespunzătoare, muncă extenuantă, condiții precare de cazare, loviri, torturări și umiliri).

*) Vezi stenograma Consiliului de Miniștri din 8 aprilie 1941 - A. S. B., Fond. P. C. M. Cabinet, dosar 474/1941, filele 60, 64, 65, 66, 74.

III. EVREII DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA DE LA IZBUCNIREA RĂZBOIULUI CU UNIUNEA SOVIETICĂ ȘI PÂNĂ LA DEPORTĂRILE ÎN TRANSNISTRIA

(22 iunie 1941 - septembrie 1941)

La data de 22 iunie 1941 Germania nazistă declanșează războiul împotriva Uniunii Sovietice, la care participă la insistențele lui Antonescu și România.

În perioada premergătoare și după declanșarea războiului, zeci de mii de evrei sunt evacuați din localitățile rurale și din orașele mai mici și concentrați în orașele reședință de județ.

Unii sunt evacuați și în lagărele de la Târgu Jiu și Craiova.

După declanșarea războiului, trupele germane și române eliberează într-un timp relativ scurt, Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța. Ulterior, prin pactul de la Tighina din 19 august 1941, România trece sub autoritatea sa, teritoriul ucrainean dintre Nistru și Bug, cunoscut sub numele de Transnistria.

În acest context, teritoriul aflat sub autoritate românească, adică sub guvernare antonesciană, se va întinde de la Arad și până la Bug și va cuprinde Transilvania de Sud, Vechiul Regat, Bucovina de Nord și Sud, Basarabia și Transnistria.

Numărul total al evreilor din teritoriile aflate sub autoritate românească va ajunge astfel la 675.000, din care 540.000 evrei români din fosta Românie Mare și 135.000 evrei localnici ucraineni și din Transnistria.. *)

În acest număr nu s-au inclus evreii din Ardealul de Nord și

*) Vezi tabelul nr. 2 de la pag. 80

Cadrilater. În schimb s-au inclus evreii localnici ucraineni preluați de autoritățile române, după trecerea Transnistriei sub autoritate românească.

De asemenea în acest număr nu au fost incluși cca 100.000 evrei români din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța, care cuprinde:

- evreii care au fost deportați de autoritățile sovietice în Siberia
- evreii care s-au retras siliți sau voluntar cu autoritățile sovietice
- evreii încorporați în armata sovietică
- evreii omorâți în bombardamente înainte de intrarea trupelor române
- evreii basarabeni refugiați la Odessa care au murit în lungul asediu al acestui oraș etc.

Toate aceste categorii de evrei nu au fost preluate de autoritățile române după eliberarea acestor teritorii și ca atare nu au intrat sub jurisdicția guvernării antonesciene.

Cunoscutul cercetător Raul Hilberg susține că numărul de evrei care au fost deportați sau evacuați de sovietici depășea 100.000 persoane^{*)}. W. Filderman și Sabin Manuilă susțin cifra de 100.000 în timp ce alți cercetători apreciază o cifră mai mică.

În continuare se analizează și se prezintă concluzii veridice asupra soartei celor 675.000 evrei din teritoriile aflate sub autoritate românească, deci sub guvernare antonesciană.

În perioada de la declanșarea războiului cu Uniunea Sovietică și până la începerea deportărilor în Transnistria, două evenimente majore au avut un efect deosebit asupra întregii obști evreiești din România: pogromul și trenurile morții de la Iași și

^{*)} Raul Hilberg - Exterminarea evreilor din Europa, vol. 1, pag. 676, Editura Hasefer, 1997

asasinările în masă a evreilor din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța.

a. Pogromul și trenurile morții de la Iași

La numai o săptămână de la izbucnirea războiului, în perioada 29 iunie - 1 iulie 1941, a avut loc la Iași un pogrom organizat cu premeditare de către fasciștii români și germani.

S-a pus la cale o diversiune, prin care s-a lansat zvonul că evreii ar fi tras în ostașii români și germani și că ar fi transmis semnale luminoase avioanelor sovietice. Rapoartele întocmite chiar de poliția orașului Iași, dovedeau netemeinicia acestor zvonuri și calomnii, constatându-se clar că nici un singur militar român sau german nu a fost omorât sau rănit.

Iată ce se spune în memoriul înaintat la data de 2 iulie 1941, domnului general Ion Antonescu, de generalul de divizie Leoveanu Emanoil, directorul general al poliției:

"Nu a existat nici un rănit sau mort la unitățile române asupra cărora s-a tras și nici un semn de gloanțe pe zidurile caselor sau geamurilor."

"... nici germanii nu au avut morți sau răniți, prin urmare atacul a fost un simulacru executat cu arme de salon (s-au găsit pe teren tuburi trase din această categorie) și cu sisteme de pocnitori care au imitat focul armelor automate."

"Socotesc că atacatorii au fost legionari și borfași care urmăreau să producă panică pentru a devasta. Ei au putut să dispară în întineric și astfel nu au fost descoperiți. Ei au organizat atacul în cartierul evreilor înstăriți." *)

*) - M. Carp - Cartea Neagră - vol. II , pag. 119 – Editura Diogene, 1996
- Dinu G. Giurăscu - Magazin istoric Nr. 11(368), noiembrie 1997, pag. 73

Dar să vedem cum s-au derulat evenimentele.

Împușcăturile, jafurile și crimele împotriva evreilor au început în mod izolat încă din zilele de 27 și 28 iunie 1941.

În dimineața zilei de duminică, 29 iunie 1941, megafoanele autorităților locale chemau pe evrei să se prezinte la chestură pentru eliberarea unor adevăruri. Unii dintre evrei s-au prezentat de bună voie, alții au fost aduși cu forță.

La chestură, evreii, în număr de câteva mii, au fost jefuiți, bătuți și schingiuiți. **Apoi, a început să se tragă asupra mulțimii, înregistrându-se sute de victime în curtea chesturii.** Cei care au reușit să fugă au fost prinși, bătuți la sânge și aduși înapoi, împreună cu alți evrei adunați din oraș. Astfel, cumplitul măcel a durat ore în șir.

De asemenea, în diferite cartiere și piețe publice ale orașului Iași, au avut loc jafuri, schingiuri și omoruri împotriva evreilor.

Aceste masacre au fost efectuate de către militari români și germani, la care s-au adăugat elemente declasate din rândul populației locale.

În timpul nopții și în dimineața următoare, evreii care au supraviețuit măcelului din chestură, au fost duși, încolonați, la gară și urcați în două "trenuri ale morții".

Înghesuiți câte 100 - 150 oameni în vagoane de marfă, abia încăpând om lângă om, în picioare, chinuiți de căldura sufocantă, de sete și lipsă de aer, cca 5.000 de evrei au fost purtați cu aceste trenuri zile întregi, pe direcția Podul Iloaiei și respectiv Călărași.

Aproape 65% din cei imbarcați în vagoane au sucombat în condiții inimaginabile, mulți dintre ei ajungând să-și bea propria urină sau să-și piardă mințile înainte de a trece în neființă.

În întreaga Europă, evreii au fost exterminați prin diverse metode: gazare, împușcare, înfometare etc. **Dar îmbarcarea evreilor în vagoane ermetic închise, cu geamurile zăbrelite cu scânduri bătute pe dinafară și uciderea lor prin asfixiere și deshidratare a fost folosită numai în România.**

În contrast cu criminalii de la Iași se află românca Viorica Agarici care în gara Roman a reușit să convingă paznicii să deschidă ușile vagoanelor și să dea apă evreilor muribunzi și însetați.

Așa cum arată dr. Alexandru Șafran, Marele Rabin al Genevei, această femeie ca și mulți alți români salvatori reprezintă "sufletul românesc în acele vremuri de suferință a evreilor".

Ca o ironie a soartei, printre supraviețuitorii trenului morții de la Podul Iloaiei, se afla și cetățeanul Marcu Traian, român și creștin aruncat din eroare în acest tren, de către criminali. După ce s-a stabilit identitatea acestuia pe baza actului de cununie cu nr. 47-1940, jandarmii l-au lăsat să se întoarcă acasă.

Printre supraviețuitorii trenului Iași-Podul Iloaiei se află și ing. Iancu Țucherman, domiciliat actualmente în București. Iată cum descrie martorul cele întâmplate în vagonul în care a fost îmbarcat: "Am fost înghesuiți în vagoane de vite câte 100-150 de persoane într-un vagon. Pe mine m-au urcat într-un vagon în care erau 137 persoane.

În vagonul în care am nimerit, la fel ca și în multe alte vagoane, pe jos se afla un strat de bălegar de grajd peste care era presărat praf de var nestins.

Văzând că micile obloane ale vagonului erau deschise spre interior, un lucrător al gării, costumat în uniformă specifică cu un chipiu roșu, și-a procurat o scară și leături și a închis aceste mici

ferestre pe dinafară, reducând în acest fel posibilitatea de a mai intra aer în vagon.

Trenul pornise. Bălegarul și varul nestins au început să degaje multă căldură. Toți cei închiși în vagon, am început să ne scoatem îmbrăcămintea de pe noi, unii după un timp rămânând chiar goi. Atunci ne-am dat seama că ceva tragic se va întâmpla cu noi. Trenul își continua drumul făcând numeroase manevre și opriri pe linii secundare. Eram în plină vară, căldura în vagon devenise de nesuportat. Fără aer și apă, după prima jumătate de oră am avut și prima victimă.

Cu trecerea timpului situația devenise infernală și halucinantă.

De sete, mulți au început să-și bea propria urină, unii au înnebunit aruncându-se în neștire peste alții, căutând de la un capăt la altul al vagonului în disperare și delir un strop de apă sau o gură de aer. Nu-ți mai dădeai seama cine era cadavru sau cine mai era în viață.

La orele 14, după 9 ore de chin, care mi s-au părut o veșnicie, trenul s-a oprit în gara Podul Iloaiei. Ușile vagoanelor s-au deschis. Din vagonul meu **am coborât doar 8 supraviețuitori, restul de 129 au trecut în neființă sufocați și deshidratați.**"

Supraviețuitorii trenurilor morții au fost internați în lagărele de la Podul Iloaiei și Călărași și numai după aproape 6 luni au putut să revină acasă.

Numărul total al victimelor din pogromul de la Iași și din trenurile morții, așa cum a stabilit ancheta judiciară, a fost de aproape 8.000 de suflete. *)

*) Martiriul evreilor din România, pag. 7 - Editura Hasefer 1991

b. Asasinările în masă ale evreilor din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța în primele luni de la izbucnirea războiului (22 iunie - septembrie 1941)

După izbucnirea războiului, armata română împreună cu armata germană au reușit într-un timp relativ scurt să elibereze Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța.

Subunități ale armatei române împreună cu unii localnici incitați de noile autorități române instalate în zonă, au declanșat un masacru generalizat, ucigând fără nici un fel de criteriu zeci de mii de bărbați, femei, copii și bătrâni pentru singura lor vină de a se fi născut evrei.

Cei mai mulți au fost mânaiți ca vitele dintr-o localitate în alta, împușcați, jefuiți și supuși unor chinuri groaznice.

La Bălți, o parte dintre evrei au fost puși să-și sape singuri gropile, apoi au fost culcați cu fața la pământ și fiecare primea câte un glonț în ceafă. În comuna Tătăraști, din sectorul Cetatea Albă, 451 evrei sunt executați din ordinul slt. Heinrich Frölich și cu concursul cpt. de jandarmi Vetu Gh. Ioan, care și-a însușit toate obiectele de valoare ale evreilor. În noaptea de 4 spre 5 august 1941, dintr-un convoi de 300 de evrei din județul Storojineț, 210 au fost împușcați, convoiul fiind condus de caporalul Sofian Ignat. În ziua de 6 august, orele 18,00, jandarmii din compania 23 poliție au împușcat 200 de evrei și i-au aruncat în Nistru. Astfel de cazuri, relatate în documente și procese verbale, sunt foarte numeroase.*)

*) M. Carp – Cartea Neagră – Vol. 3 – pag.63-67 – Editura Diogene 1996 (după raportul de anchetă nr. 2 al comisiei instituite conform ordinului mareșalului Ion Antonescu)

În acele zile înfricoșătoare, pe drumurile desfundate ale Basarabiei mășăluiau coloane de evrei pribegi. Peste tot imagini înspăimântătoare, cadavre de copii, femei, bătrâni omorâți și neînmormâțați, gropi cu evrei arși de vii, case jefuite, sinagogi devastate.

O coloană de 300 de bărbați din Edineț, avându-l în frunte pe rabinul Iehoșua Frenkel, flancată de soldați cu arme și cravașe se îndrepta spre Hotin. Ajunși la destinație, rabinului i s-a dat foc la barbă, apoi a fost supus unor chinuri și umilințe inimaginabile, după care a murit, în aceeași zi ca un martir.

"La Herța - după cum relatează martorul dr. ing. Liviu Beriș, domiciliat actualmente în București - după intrarea trupelor române în dimineața zilei de 5 iulie 1941, cei cca 1.800 evrei rămași în oraș sunt adunați cu brutalitate în patru sinagogi și două beciuri. Locuințele evreilor sunt supuse jafurilor și tinere fete evreice sunt predate militarilor și violate. Orașul capătă un aspect jalnic, de jaf și dezastru, cu mobile și alte lucruri aruncate în stradă, cu ușile și geamurile sparte.

Administrația nou numită întocmește liste de suspecti, care sunt scoși din locurile unde au fost adunați și duși în coloană spre execuție.

În aceste coloane se găseau și bătrâni, copii, femei cu prunci în brațe.

Un număr de cca 100 de evrei au fost duși la moara Kislinger (lângă gârla orașului), iar alți 32 în grădina lui Chirulescu. Evreii au fost puși să-și sape singuri groapa și apoi executați prin împușcare. Toți evreii din satele din jurul Herței au fost asasinați".

În prima perioadă după izbucnirea războiului un număr mare de evrei din Basarabia au fost trecuți de trupele române dincolo de Nistru. Trupele germane i-au întors însă pe acești evrei înapoi în Basarabia pentru că îngreunau mișcarea armatei germane în plină ofensivă. În acest dute-vino, mii de evrei au fost împușcați sau au pierit sleiți de puteri.

De altfel, indicațiile cu privire la atitudinea armatei față de populația evreiască din Basarabia și Bucovina de Nord, date de către Mihai Antonescu, președinte ad-interim al guvernului, la ședința Consiliului de Miniștri din 8 iulie 1941 sunt de o claritate înfiorătoare:

"Îmi este indiferent dacă în istorie vom intra ca barbari. ... Să folosim acest moment istoric și să curățim pământul românesc. ... Dacă este nevoie să trageți cu mitraliera ... Îmi iau răspunderea în mod formal și spun că nu există lege ... Două-trei săptămâni nu fac nici o lege pentru Basarabia și Bucovina ...Deci fără forme, cu libertate completă."*)

După ce teroarea a scăzut din intensitate, evreii rămași în viață de pe tot cuprinsul Basarabiei, Bucovinei de Nord și ținutului Herța au fost strânși și internați în lagăre de tranzit și ghetouri.

Cele mai mari lagăre de tranzit au fost organizate la Securenii, Edineț, Vertujeni și Mărculești și cele mai mari ghetouri la Chișinău, Tighina și Cernăuți.

În aceste lagăre și ghetouri un număr mare de evrei au decedat, ca urmare a mizeriei, bolilor și foametei, iar mii de evrei au fost duși în diverse șantiere de muncă și apoi împușcați.

*) Vezi stenograma Consiliului de Miniștri din 8 iulie 1941 - A. S. B., Fond P. C. M. Cabinet, dosar 475/1941, filele 103-128.

După cum arată un calcul statistic făcut de cunoscutul istoric Dinu C. Giurescu în perioada de la începutul războiului și până la data de 1 septembrie 1941, în această zonă au dispărut 49.419 evrei .^{*)}

Din balanța întocmită de autor rezultă că numărul celor dispăruți în perioada genocidului a fost de cca 55.000 evrei.)**

La începutul lunii septembrie 1941, guvernul Antonescu ia hotărîrea ca să deporteze dincolo de Nistru pe evreii rămași în viață din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța precum și pe cei din Bucovina de Sud și județul Dorohoi.

Spre deosebire de deportarea haotică care a avut loc în luna iulie 1941, deportările care au avut loc în toamna anului 1941, începând cu luna septembrie, au fost făcute pe centre de deportare (lagăre de tranzit și ghetouri), itinerare, puncte de trecere a Nistrului și au cuprins aproape toată populația evreiască din teritoriile de nord-est ale României.

^{*)} Magazin istoric - Nr. 11 (368) noiembrie 1997, pag. 75

^{**) Vezi tabelul nr. 3 de la pag. 81.}

IV. DEPORTAREA EVREILOR DIN ROMÂNIA ÎN TRANSNISTRIA

Pentru guvernul antonescian, deportarea evreilor din Basarabia, Bucovina și județul Dorohoi, a avut ca scop unic **purificarea etnică prin expulzare forțată** a elementului evreiesc din aceste teritorii.

La ședința Consiliului de Miniștri din 8 iulie 1941 ^{*)}, Mihai Antonescu a declarat printre altele:

“.....eu sunt pentru migrațiunea forțată a întregului element evreiesc din Basarabia și Bucovina care trebuie zvârlit peste graniță.

.....Nu știu peste câte veacuri neamul românesc se va mai întâlni cu libertatea de acțiune totală, cu posibilitatea de purificare etnică și revizuirea națională..... ”

Deportarea în masă a evreilor din Basarabia, Bucovina și județul Dorohoi a avut loc în perioada septembrie – noiembrie 1941. În anul 1942 au mai fost deportați cca. 4.000 de evrei din ghetoul Cernăuți, un nou lot de 450 evrei din Dorohoi, precum și câteva mii din Vechiul Regat.

^{*)} Vezi stenograma Consiliului de Miniștri din 8 iulie 1941 - A. S. B., Fond P. C. M. Cabinet, dosar 475/1941, filele 103-128.

1. Deportarea evreilor din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța

În baza ordinului primit de la serviciul Marelui Pretor, Inspectoratul de Jandarmi Basarabia a elaborat instrucțiunile de deportare a evreilor din Basarabia.

Conform acestor instrucțiuni, aprobate de Marele Pretor "evacuarea celor 22.150 evrei din lagărul Vertujeni-Soroca va începe în ziua de 12 septembrie 1941, ora 8 precis, pentru a fi trecuți peste Nistru în Ucraina".

Deportarea s-a făcut pe două itinerarii de mers: unul spre nord prin Cremenea, Gura Camenca, Soroca, Cosăuți și al doilea prin Temeleuți, Văscăuți, Cușmirca, Mateuți, Rezina.

La începutul lunii octombrie, deportarea a continuat cu evreii din lagărele Edineț și Securenii. Din aceste lagăre, o parte din convoaie au trecut Nistrul și pe la Atachi.

Lagărul de la Mărculești a fost transformat într-un lagăr de adunare a unora din convoaiele venite din Bucovina și din alte lagăre, destinate să treacă Nistrul pe la Rezina.

Trebuie menționat că deplasarea evreilor deportați din această zonă, s-a făcut pe jos în condiții de ploaie, frig și uneori zăpadă. Mulți erau îmbrăcați în haine de vară și fără nici o posibilitate de aprovizionare, la un drum de cel puțin 6-8 zile.

Pe drum evreii au fost jefuiți, bătuți, mânați ca vitele și cei care nu se puteau ține în coloană, împușcați.

În raportul de anchetă nr. 2 al Comisiunii instituită conform ordinului mareșalului Ion Antonescu, se arată textual, că locotenentul Roșca Augustin, însărcinat cu evacuarea evreilor, a

raportat “că, din ordinul Marelui Cartier General, evreii care nu se vor putea ține în convoaie, fie din neputință, fie din boală, să fie executați”. În acest scop să facă din 10 în 10 km câte o groapă pentru cca. 100 persoane, unde vor fi adunați și împușcați cei rămași în urma coloanelor. Locotenentul Roșca A. a declarat în fața comisiunii că a executat întocmai dispozițiunile date, care au avut ca rezultat împușcarea a circa 500 de evrei, dintre cei evacuați pe traseul Securenii – Cosăuți.*)

Pe parcursul deplasării deportaților au avut loc scene incredibile. Unii jandarmi au vândut țăranilor cadavre ale celor împușcați pentru hainele cu care erau îmbrăcați. Aceștia după ce îi despuiau de îmbrăcăminte, aruncau leșurile la marginea drumurilor. Regiunea se transformase într-o priveliște aidoma unui infern.

În cursul lunii octombrie a avut loc și deportarea evreilor din marile ghetouri de la Cernăuți și Chișinău.

La Cernăuți numărul evreilor era de cca 50.000.

Datorită eforturilor depuse de Traian Popovici, primarul orașului și a altor colaboratori, pe data de 15 octombrie s-a obținut de la mareșalul Antonescu aprobare ca 20.000 de evrei, necesari activității economice a orașului să fie exceptați de la deportare.

Iată cum descrie fostul primar, deportarea restului de peste 30.000 de evrei, care erau obligați să ia drumul pribegiei:

”Scene sfâșietoare se petreceau pe rampa de îmbarcare și la plecarea trenurilor. Despărțirea de membrii aceleiași familii, plecând copiii și rămânând părinții sau invers, despărțirea de frați și surori, ba chiar dintre soți, umpleau de vaiet văzduhul și mișcau și inimile cele mai împietrite.

*) M. Carp – Cartea Neagră – Vol. 3 – pag. 68 – Editura Diogene 1996

Era despărțirea pentru totdeauna, plecarea unora la suferință și moarte, rămânerea celorlalți în sclavie și durere.

Deposdarea deportaților la punctele de adunare pe Nistru de tot ce mai aveau asupra lor, ridicarea și distrugerea documentelor pentru ca să li se piardă urma, pornirea lor în bacuri peste Nistru, marșurile pe jos, pe vânt, pe ploaie, zloată și noroi, desculți și nemâncați, sunt pagini de tragedie dantescă și sălbăticie apocaliptică. La un singur transport din 60 copii sugari a supraviețuit unul singur. Obosiți, poticniții erau abandonati în stare muribundă pe marginea drumurilor, lăsați destinului lor, pradă vulturilor și câinilor”.*)

Ghetoul din Chișinău avea peste 10.000 de evrei. Aceștia au fost deportați în Transnistria în perioada 29 - 31 octombrie 1941.

La 14 noiembrie 1941, Colonelul Dumitrescu a trimis Guvernatorului Basarabiei, doua liste de evrei cu 44 și 16 persoane ca să fie exceptate de la deportare. Era vorba de niște foști membrii ai Parlamentului local care în 1918 proclamase unificarea cu România, de invalizi și foști luptători în primul război mondial precum și de evrei și evreice căsătoriți cu creștini.

Cererea a fost respinsă, cu mențiunea că în Basarabia problema evreiască este rezolvată prin deportarea tuturor evreilor.

Au rămas nedeportați cca. 16.794 evrei din Cernăuți, 60 de evrei din Storojineț și 227 evrei din Basarabia. **)

În luna iunie 1942 au mai fost deportați cca. 4.000 evrei din Cernăuți.

*) Cartea Neagră de M. Carp - - vol. III, pag. 164, Editura Diogene 1996 (din spovedania fostului primar al municipiului Cernăuți, dr. Traian Popovici).

**) Conform recensământului locuitorilor având sânge evreiesc din mai 1942

În total din Basarabia, Bucovina de Nord și Herța au fost deportați în Transnistria cca. 113.000 evrei.*)

2. Deportarea evreilor din Bucovina de Sud

În timp ce deportarea evreilor din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța se afla în plină desfășurare, autoritățile antonesciene iau hotărârea ca începând cu data de 9 octombrie 1941 să purceadă și la deportarea evreilor din Bucovina de Sud (fostele județe Suceava, Câmpulung și Rădăuți).

Trebuie menționat faptul că populația din aceste județe nu a fost niciodată sub ocupație rusă sau sovietică.

Deportarea a început la Suceava și după cum se arată în dispozițiile primăriei orașului, populația evreiască din comunele Ițcani și Burdujeni precum și cea din orașul Suceava (din primul lot) "se vor găsi la rampa militară a gării Burdujeni în ziua de 9 octombrie 1941, orele 16. Fiecare locuitor evreu poate lua cu el haine groase, îmbrăcăminte și încălțăminte precum și hrană pe cât mai multe zile, în total nu mai mult decât fiecare poate duce cu sine."

În ordonanță se mai arată că fiecare cap de familie va întocmi înainte de plecare un inventar cu bunurile ce lasă în orașul Suceava.

Cheia locuinței și inventarul se închid într-un plic care se va preda în gara Burdujeni unei comisii.

După cum arată dr. Meier Teich președintele comunității evreilor din Suceava, deportații au fost băgați în vagoane de vite necurățate, înghesuiți peste măsură.

*) Vezi tabelul nr. 4 de la pag. 82

Din ordinul colonelului Zamfirescu au sosit în gară și bătrânii și bolnavii netransportabili, înveliți în cearceafuri, fără nici un bagaj.

Medicul primar dr. Bona a dat afară din spital pe toți bolnavii evrei, chiar și pe cei în stare gravă. De exemplu Isac Mayer căruia i s-a amputat un picior a murit după o oră de la plecarea trenului sau dr. Bernard Wagner (coleg cu dr. Bona) în vîrstă de 70 ani, grav bolnav, a murit la sosirea la Moghilev.

Pe data de 10 octombrie pleacă al doilea convoi din Suceava și Gura Humorului și deportarea continuă până la data de 13 octombrie când ultimele trenuri cu deportați din județele Rădăuți și Câmpulung iau drumul Transnistriei.

După mai multe zile de mers, fiecare tren cu deportați a ajuns în localitatea Atachi, pe malul Nistrului, unde domnea haosul și disperarea.

Aici mulți evrei au fost jefuiți de bunurile pe care le aveau asupra lor, de către cei care erau însărcinați să asigure trecerea Nistrului.

Martorul ing. Friedrich Antschel, în prezent domiciliat în București, descrie deportarea sa și a familiei sale din Suceava:

"Pe data de 9 octombrie 1941, prin baterea tobelor, s-a înștiințat populația evreiască din Suceava, ordinul de evacuare și deportare.

Am fost deportat împreună cu familia - tata, mama și sora - pe data de 11 octombrie 1941, respectiv cu transportul al treilea. Am fost băgați în vagoane de vite murdare, înghesuți la maximum.

Printre deportați a fost adus și Isac Tenenhaus care avea febră tifoidă și a murit imediat ce a ajuns la Moghilev.

Am sosit la Atachi pe data de 13 octombrie unde erau mii de oameni lipsiți de hrană și adăpost. În aceeași zi a trecut și un convoi venit din Edineț (Basarabia), oameni desculți, înfometați și bătuți. După o percheziție minuțioasă făcută de jandarmi, bunurile de valoare au fost jefuite iar grupul nostru bine escortat și păzit a fost transportat peste Nistru cu niște plute."

Pentru a reda cât mai bine situația de la Atachi, redăm mai jos un extras din scrisoarea domnului Isidor Pressmer, președintele comunității evreiești din Rădăuți scrisă pe data de 22 octombrie 1941 și adresată Dr.W. Filderman, președintele Federației Uniunilor de Comunități Evreiești din România:

"Sunteți desigur informați că ... am fost toți evacuați și aduși aici pentru a fi trecuți de Nistru și trimiși undeva în Ucraina, fără destinație și fără țintă.

Cea mai mare parte care pleacă peste Nistru, rămâne fără adăpost sub cerul liber, în ploaie, în noroi și frig. O mică parte se află încă aici la Atachi. Aici au murit deja sute de persoane și mulți sunt muribunzi iar alții s-au sinucis.

Un singur lucru este cert. Dacă nu vom fi salvați imediat, nu va supraviețui nici unul din toți acești nenorociți. După părerile noastre ar fi vorba deocamdată de circa 25.000 suflete care se află în prezent o parte pe drumuri spre Ucraina, o parte la Moghilev și o parte încă aici la Atachi".

Din datele statistice existente rezultă că din Bucovina de Sud au fost deportați cca. 23.800 de evrei. Au rămas doar 179 evrei considerați indispensabili pentru economia regiunii.*)

*) Vezi tabelul nr. 4 de la pag. 82

3. Deportarea evreilor din județul Dorohoi

Pe data de 5 noiembrie 1941, autoritățile informează populația evreiască din orașul Dorohoi că urmează a fi evacuată în Transnistria.

În orașul Dorohoi, se găseau și toți evreii evacuați din celelalte localități ale județului (Darabani, Mihăileni, Rădăuți-Prut etc.). În total, populația evreiască a orașului Dorohoi, număra înainte de evacuare cca. 12.000 persoane.

Deportarea a început pe data de 7 noiembrie 1941 și s-a desfășurat în aceleași condiții ca și în Bucovina de Sud.

Primii deportați au fost evreii din Darabani. Aceștia fiind evacuați din orașelul lor încă din iunie, erau îmbrăcați sumar în haine de vară, fără prea mult bagaj.

La data de 8 noiembrie au fost evacuați în aceleași condiții și evreii din Săveni și Mihăileni.

Deportarea evreilor din orașul Dorohoi a avut loc în zilele de 12 și 13 noiembrie 1941.

Județul Dorohoi făcea parte din Vechiul Regat, dar potrivit unei împărțiri administrative arbitrare, județul a fost trecut la guvernământul Bucovinei, de unde și nenorocirile care s-au abătut asupra evreilor din acest județ.

Din evreii deportați din județul Dorohoi, au făcut parte mulți veterani de război, invalizi, orfani și văduve de război. De asemenea au fost evacuate și soțiile și copiii a căror soț și tată erau concentrați la muncă forțată în diverse localități din țară.

Datorită intervențiilor făcute de conducerea Comunității evreilor din București și personal de doctor W. Filderman, guvernul transmite un ordin de sistare a deportării.

După cum au declarat mai mulți funcționari publici, acest ordin a fost ascuns de notabilitățile jud. Dorohoi și a fost înregistrat și pus în aplicare după plecarea trenului cu deportații din ziua respectivă, adică abia începînd cu data de 14 noiembrie 1941.

Printre personalitățile antisemite ale județului Dorohoi care au făcut demersuri la București și au insistat pentru deportarea evreilor se numără și colonelul Barcan prefectul județului, ing. Jean Pascu primarul orașului, farmacistul Gheorghe Timuș președintele comisiei de triere, dr. Felix Nădejde, medicul șef al județului, avocatul Adam și alții.

La gară, înainte de îmbarcare, evreii deportați au fost percheziționați și li s-au luat o parte din bunurile pe care le aveau asupra lor.

Vagoanele au fost închise cu lacăte și păzite de jandarmi pe tot timpul parcursului. Necesitățile, deportații și le făceau în vagoane.

Pe drum unii bătrâni au înghețat de frig și au murit, astfel că la celelalte transporturi s-au luat târnăcoape și cazmale pentru îngroparea morților.

În gară la Cernăuți, un tânăr evreu care a forțat ușa vagonului și a încercat să coboare pentru a bea apă, a fost împușcat de jandarmi.

Sosiți la Atachi pe Nistru, evreii au fost coborâți din tren și li s-a permis să ia cu ei numai lucrurile pe care le puteau duce în mână. Toate celelalte bunuri rămase în trenuri au fost jefuite.

Nistrul l-au traversat cu bacul, poțul fiind distrus de război.

Dincolo de Nistru era orașul Moghilev. Unii au rămas în orașul Moghilev, dar cei mai mulți au fost duși încolonați pe jos spre diverse localități ale Transnistriei.

Bărbații evrei din diverse detașamente de muncă obligatorie, reîntorși la Dorohoi în cursul lunii decembrie 1941, au găsit casele goale, în mare parte jefuite iar soțiile și copii lor deportați în Transnistria.

Ei au solicitat printr-un memoriu adresat mareșalului Ion Antonescu și guvernului să li se readucă familiile în Dorohoi.

Rezoluția pusă pe memoriu reflectă politica de purificare etnică dusă de autoritățile române: "Evreii să plece după familiile evacuate", cu alte cuvinte să fie deportați în Transnistria.

Centrala Evreilor din România a întocmit un dosar cu numele și prenumele celor aflați la muncă obligatorie în diferite detașamente de muncă, ale căror familii au fost deportate în Transnistria.

Acest dosar cuprinde 818 capi de familie, care au fost în perioada deportării familiilor lor, la Șantierul de îndiguiri Brăila, Terasament Pod Lipcani, detașamentele Zvoriștea, Craiova, București, Serpenița, Batalionul 7 drumuri Edinița și Atelier confecții Iași.

În anul următor, la data de 14 iunie 1942, a fost deportat un nou lot de 450 evrei din orașul Dorohoi, din care majoritatea au constituit-o bărbații evrei din detașamente, a căror familii au fost deportate în noiembrie 1941. Soarta acestor ultimi deportați a fost deosebit de tragică.

Trenul cu acești deportați ajunge la Serebria lângă Moghilev pe data de 20 iunie 1942, însă nu li se permite să coboare din tren. În schimb se dă aprobarea ca familiile acestora din Moghilev să plece împreună cu ei mai departe spre Bug, convoiul mărindu-se astfel la 950 de oameni.

Convoiul ajunge pe data de 3 iulie 1942, la Oleanița jud. Tulcin, de unde sunt trimiși la cariera de piatră Ladijin pe malul Bugului.

În august 1942, colonelul Loghin prefectul județului Tulcin trimite peste Bug, la cererea organizației germane Todt, 3.000 de evrei printre care se aflau și evreii dorohoreni. Ei sunt internați în lagărul Tarasivca, puși la diverse munci istovitoare și uciși treptat de criminali.

Pe data de 10 decembrie 1943, ultimii supraviețuitori din acest grup au fost împușcați de nemți și aruncați într-o groapă comună. Doar circa 50 evrei dorohoieni care au reușit să fugă din lagăr au supraviețuit din cei 450 deportați în iunie 1942.

În total, din județul Dorohoi (fără ținutul Herța) au fost deportați în Transnistria circa 10.000 evrei.*)

De subliniat că, în perioada deportărilor din toamna anului 1941, conform notei secrete nr. 8597 din 5 octombrie 1941, transmisă de șeful Cabinetului Militar, guvernatorilor Bucovinei și Basarabiei, toți evreii care urmau să fie deportați erau obligați să depună la Banca Națională valuta, moneda de aur, bijuteriile și metalele prețioase, precum și banii în numerar în lei.

Ei au primit în schimb, la un curs total nefavorabil, mărci germane de ocupație (Kassenscheine), monedă fără nici o acoperire și, în general, refuzată de localnicii din Transnistria.

*) Vezi tabelul nr. 4 de la pag. 82

4. Deportarea în anul 1942 a evreilor din Vechiul Regat și Transilvania de Sud

În anul 1942, guvernul Antonescu ia hotărârea ca evreii suspecți de a fi cu vederi de stînga să fie deportați în Transnistria.

Ca urmare au fost deportați 407 evrei internați în lagărul de la Tg. Jiu, 85 evrei aflați în penitenciare și 554 evrei aflați în libertate dar bănuți că ar fi simpatizanți sau ar avea legături cu partidele și organizațiile de stînga. De asemenea, sunt deportați și 578 evrei, care în anul 1940 au cerut repatrierea în Basarabia. Pe data de 22 septembrie 1942 aceștia din urmă ajung la Mostovoi jud. Berezovka. Aici majoritatea au fost predați și împușcați de trupele SS din localitate. Numai 16 deportați au scăpat și s-au reîntors la sfîrșitul anului 1943 în România.

În aceeași perioadă sunt deportați în mai multe convoaie sute de evrei, pe motiv că au lipsit nemotivat de la munca obligatorie la care se adaugă și deportarea altor evrei condamnați pentru diferite delictе.

Tot din Vechiul Regat și Transilvania de Sud, au fost aduși în Transnistria cca.1.500 evrei, la muncă forțată, în cunoscutul batalion 120 Balta, care a funcționat aproape 2 ani.

În total din Vechiul Regat și Transilvania de Sud au fost deportați în Transnistria cca. 4.000 evrei.*¹⁾ Deportarea evreilor din Vechiul Regat și Transilvania de Sud s-a sistat datorită intervenției hotărâte a reginei mamă Elena.

*¹⁾ Vezi tabelul nr. 5 de la pag. 83

Astfel, după cum relatează SS. Hauptsturmführer Richter, medicul Victor Gomoiu, după ce se convinge personal la fața locului asupra modului cum sunt deportați evreii din București în Transnistria, se prezintă la regina mamă Elena și-i relatează ceea ce a constatat în legătură cu această problemă.

Regina mamă Elena îi comunică regelui Mihai că este o rușine ce se întâmplă cu oamenii în această țară și că ea nu mai poate suporta în continuare și-i cere să intervină.

Regele i-a telefonat numaidecât primului ministru ad-interim Mihai Antonescu și în consecință acesta convoacă o ședință a Consiliului de Miniștri.

Un rol însemnat l-a avut și mitropolitul N. Bălan al Sibiului, care în prezența rabinului șef Al. Șafran, i-a telefonat lui Mihai Antonescu și l-a rugat să oprească deportările în Transnistria.

Rolul acestui mare slujitor al bisericii și dreptății a fost și mai important când a intervenit direct la mareșalul Antonescu pentru a nu se deporta evreii din Vechiul Regat și Transilvania de Sud în lagărele germane din Polonia.

Pe data de 15 octombrie 1942, se comunică hotărârea Consiliului de Miniștri de a nu se mai face nici un fel de deportare de evrei, pînă nu se va crea o instituție pentru organizarea acestei acțiuni. Ulterior au mai avut loc deportări în Transnistria însă acestea au fost sporadice și nesemnificative ca număr.

5. Numărul total al evreilor din România deportați în Transnistria

În Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța, numărul total al evreilor, înainte de deportare, rezultat din inventarierea efectuată de autoritățile române la sfârșitul lunii august și începutul lunii septembrie 1941, (deci după masacrele efectuate imediat după eliberarea acestor teritorii), a fost de 126.434 suflete. Dacă la această cifră adăugăm cca. 24.000 evrei existenți în Bucovina de Sud și cca. 12.000 evrei din județul Dorohoi (fără Herța) rezultă că înainte de începerea deportării în această zonă de unde au avut loc deportările masive din toamna anului 1941, numărul total al evreilor era de 162.434 suflete.

Potrivit recensământului din mai 1942, în această zonă au rămas nedeportați un număr de 19.576 evrei (227 din Basarabia, 16.854 din Bucovina de Nord, 179 din Bucovina de Sud și 2.316 din județul Dorohoi).

Rezultă deci că în toamna anului 1941, numărul total al evreilor deportați în Transnistria a fost de 142.858 persoane.

La aceștia trebuie adăugați, **evreii deportați în anul 1942**, respectiv 4.000 din Cernăuți (deportați în perioada 7-28 iunie 1942), 450 din județul Dorohoi (deportați la 14 iunie 1942) și 3.968 din Vechiul Regat și Transilvania de Sud.

Prin urmare numărul total al evreilor deportați în Transnistria a fost de 151.276 persoane.*)

În acest număr se includ și cei care au fost împușcați sau au murit pe drum.

*) Vezi tabelul nr. 4 de la pag. 82

În legătură cu numărul evreilor deportați în Transnistria circulă mai multe date.

Conform unui referat întocmit la Ministerul de Interne în anul 1943, numărul total al deportaților în Transnistria ar fi fost de 110.033 suflete. Această cifră așa cum arată și cercetătorul M.Carp, este incompletă, necuprinzând toți evreii deportați în toamna anului 1941 și în anul 1942.

Pe de altă parte, într-un articol publicat în ziarul “Bukarester Tageblatt” (nr.4700 din august 1942) se arată că au fost deportați în Transnistria 185.000 evrei, cifră preluată și de unii cercetători evrei.

Consider că această cifră este supradimensionată, ea fiind doar aprecierea subiectivă a unui ziarist și necorelată cu numărul evreilor existenți înainte de deportare în zona de unde au avut loc evacuările masive de evrei.

Rezultă că cifra reală, având un suport statistic, este de cca. 150.000 evrei deportați din România în Transnistria.

“Transnistria, iadul evreilor din România din perioada Holocaustului, a rămas trauma, nu numai a celor deportați în ghetourile și lagărele de exterminare de acolo, ci și a celor rămași în România, ce trăiau nesiguranța zilei de mâine, cu frica că le vine și lor rândul deportării.”

Dr. Shlomo Leibovici-Laiș
Președintele Asociației Culturale Mondiale
a Evreilor Originari din România

V. TRANSNISTRIA - LOC DE MOARTE ȘI SUFERINȚĂ

În ziua de 19 august 1941, la Tighina se încheie un pact între Germania și România prin care teritoriul dintre Nistru și Bug trece sub autoritate românească. Ca urmare, la data de 17 octombrie 1941, guvernul român proclamă oficial provincia “Transnistria”, cu capitala la Odessa.

Acest teritoriu, ale cărui hotare fuseseră trasate, începând de la Nicolaev la Marea Neagră, de-a lungul Bugului, trecând prin Voznesensc, Konstantinovka, Govoron și Bar, până la Moghilev la Nistru, avea o suprafață de 41,4 mii kilometri pătrați (aproape cât Oltenia și Banatul la un loc) și o populație de 2,2 milioane locuitori, în majoritate ucrainieni și ruși. ^{*)}

De menționat că, în Transnistria, înainte de război locuiau peste 200.000 de români și circa 300.000 de evrei. (Transnistria din anul 1941 nu trebuie confundată cu Transnistria actuală, parte

^{*)} Schechtman Iosif - Transnistria - Revista Cultului Mozaic, nr. 766-sept. 1993

componentă a Republicii Moldova, care cuprinde o fâșie îngustă de teren de-a lungul Nistrului de la Tiraspol la Râbnița).

Din punct de vedere administrativ Transnistria cuprindea 12 județe:

În nord județele: Moghilev, Tulcin, Iugastru.

În centru județele: Balta, Golta, Ananiev, Dubăsari, Râbnița

În sud județele: Berezovka, Tiraspol, Ovidiopol, Oceacov.

În vederea purificării etnice a României, guvernul antonescian hotărăște ca provincia Transnistria, să fie locul de deportare a evreilor români.

Pe baza unui program deliberat și bine pus la punct această regiune a fost transformată într-un lagăr imens destinat exterminării a zeci de mii de evrei.

Guvernator al regiunii Transnistria, a fost numit Prof. Gh. Alexianu, care a aplicat întocmai această politică.

Evreii deportați din România au fost așezați în mase mai compacte în județele Moghilev, Balta, Tulcin și Golta, fiind obligați să locuiască în ghetouri, colonii de muncă și lagăre.

Cele mai mari ghetouri s-au constituit în localitățile Moghilev, Lucineț, Copaigorod, Murafa, Șargorod, Djurin din județul Moghilev, Obodovca din județul Balta și Nestervarca din județul Tulcin.

Autoritățile nu au asigurat nici cele mai elementare condiții de trai și supraviețuire. Majoritatea deportaților sufereau de foame, frig și boli, fiind înghesuiți alături de evreii localnici, în locuințe care nu puteau adăposti pe toți deportații. În unele încăperi mici locuiau câte 8-10 persoane. Alții locuiau prin sinagogi, diverse magazii, barăci, cocine de porci și alte locuri improvizate.

Ca să-și procure ceva alimente, majoritatea au vândut ucrainenilor ultimele lucruri de care mai dispuneau. Foarte mulți au devenit cerșetori, iar alții se hrăneau cu coji de cartofi și alte resturi menajere.

Iarna anului 1941-1942 a fost cumplită. Temperaturile foarte scăzute, condițiile inumane de locuit, foametea și bolile au făcut mii și mii de victime, în primul rând printre copii și bătrâni. Morții erau strânși și aruncați în gropi comune, fără ca urmașii să le cunoască vreodată mormântul.

Din cauza mizeriei care domnea în ghetouri, s-a declanșat o cumplită epidemie de tifos exantematic care a făcut numeroase victime. În acțiunea de combatere a epidemiei au murit la datorie și mulți medici evrei.

Multe familii au dispărut în întregime. Majoritatea familiilor au plătit un greu tribut de sânge.

În Transnistria, autoritățile antonesciene au organizat lagăre și colonii de muncă, din care cele mai cunoscute erau cele de la Peciora, Scazineț, Vapniarca, Bogdanovka, Dumanovka, Acmecetka, cariera de piatră de la Ladija și multe altele.

În lagărul Peciora, denumit lagărul morții, au fost deportați și foarte mulți evrei din ghetoul Moghilev. Acest lagăr, instalat chiar pe malul Bugului, era înconjurat cu trei rânduri de sârmă ghimpată și păzit de o puternică gardă. De multe ori veneau de peste Bug camioane nemțești, care erau apoi încărcate cu internați din lagăr pe care îi transportau spre locuri de exterminare. Condițiile din acest lagăr erau din cele mai barbare. După cum arată M. Katz, fost președinte al Comitetului Evreiesc din Moghilev, "internații lagărului neavând posibilitatea aprovizionării cu alimente, **se hrăneau cu cadavre omenești**". Numărul celor

morți în acest lagăr a atins procentul de 80%, restul de 20% au reușit să evadeze.

Bety Petrescu-Șechter **din Dorohoi**, (în prezent domiciliată în București) **împreună cu mama, un frate mai mic și alți dorohoieni** au fost evacuați din Moghilev în luna octombrie 1942, în lagărul Peciora.

Iată ce relatează în calitate de martoră supraviețuitoare:

"În lagăr nu era nici un fel de organizare. Teritoriul era înconjurat cu sârmă ghimpată și sentinelele păzeau zi și noapte orice ieșire din lagăr ca nimeni să nu scape din acest iad.

Nu aveam pe ce dormi, fiecare căuta să recupereze câte ceva pe care să se poată așeza. Unii se culcau pe cadavrele ce urmau să fie scoase în zilele următoare.

Nu exista nici un mijloc de aprovizionare. Oamenii erau zdrențăroși, murdari și lihniiți de foame. Ca să nu moară, mulți se hrăneau cu carnea cadavrelor umane care erau în preajmă.

Noaptea se auzeau țipetele disperate ale unor deținuți care aveau dureri îngrozitoare din cauza foamei și a altor boli care bântuiau în lagăr.

Uneori veneau țărani ucraineni, care, din milă, aruncau peste gardul lagărului diverse resturi vegetale, care pentru noi erau adevărate delicatese.

Situația era disperată și fără speranță, fiecare așteptând sfârșitul."

Lagărul de la Peciora a fost singurul loc cunoscut din Europa în care unii evrei disperați din cauza foamei la care erau supuși au fost obligați să devină canibali.

Lagărul de la Scazineț s-a înființat în primăvara anului 1942 și era destinat pentru evreii ce vor fi evacuați din orașul

Moghilev. În lunile mai-iunie 1942, aproape 400 de evrei din orașul Moghilev au fost evacuați în acest lagăr.

Mizeria care a domnit aici, foamea necruțătoare și bolile de tot felul, mai ales diareea și scabia au făcut sute de victime.

Unii evrei au fost împușcați pentru că au încercat să treacă peste sârma ghimpată care înconjură lagărul.

În toamna anului 1942, lagărul de la Scazineț a fost desființat, evreii rămași în viață au fost duși pe jos spre Bug în satele Vorosilovca, Tivriv și Crasna, unde mai mult de jumătate au murit de foame și boli.

Lagărul de la Vapniarca a fost creat pentru internarea celor suspectați de legături cu comuniștii, socialiștii sau cu convingeri ideologice de stânga.

Dacă la început, în luna august 1942, lagărul avea doar 100 de deținuți, la mijlocul lunii septembrie 1942, numărul internaților crește la 1135, pentru ca ulterior să ajungă la peste 1500 deținuți.

Aici au fost aduși 407 evrei aflați în lagărul de la Târgu Jiu, 85 evrei aflați în penitenciare și 554 evrei aflați în libertate dar suspectați ca având vederi de stânga. Restul de deținuți făceau parte din alte naționalități.

În lagăr domnea lipsa de igienă, internații sufereau de sete și foame, bolnavii nu erau îngrijiți, unii deținuți au fost torturați.

Din ordinul comandantului lagărului, colonelul I. Murgescu, internații au fost hrăniți aproape în exclusivitate cu mazăre furajeră, ceea ce adus la îmbolnăvirea lor de latirism.

În aprilie 1943, un număr de 427 evrei din lagăr au fost trimiși în județele Balta și Golta pentru a fi întrebuințați la muncă.

După desființarea lagărului de la Vapniarca, evreii rămași au fost internați în lagărele de la Grosulovo și Slivina.

În județul Golta au fost organizate cunoscutele lagăre de la Bogdanovka, Dumanovka și Acmecetka, unde au fost internați în majoritate evrei localnici ucraineni și evrei basarabeni.

Din ordinul lui Modest Isopescu, prefectul județului Golta, în aceste lagăre, în perioada decembrie 1941-februarie 1942, zeci de mii de evrei au fost masacrați de jandarmi români și polițiști ucraineni de etnie germană înrolați în trupele S.S.

Bolnavii și infirmii au fost băgați în grajduri cărora li s-a dat foc, restul de internați au fost masacrați în grupe de 3-400 folosindu-se în acest scop cartușe explozive. Cadavrele celor împușcați au fost arse, operație care a durat aproape 2 luni și a fost executată de un grup de cca 200 evrei.

Esther Golbelman, originară din Chișinău, se numără printre cei 120 evrei rămași în viață din totalul celor cca 60.000 evrei aduși de autoritățile antonesciene la Bogdanovka.

După epuizante peregrinări prin diverse lagăre din Transnistria, împreună cu mama, un frate mai mare și un frate geamăn, ajunge la Bogdanovka la sfârșitul lunii noiembrie 1941.

Redăm mai jos fragmente din mărturia acestei supraviețuitoare:

“Ce era Bogdanovka? Sub orânduirea sovietică a fost un sovhoz “model” unde se creșteau porci. Acum, nu se mai aflau porci, dar barăcile goale, fără uși și fără ferestre, îi așteptau pe evrei. Era frig. O iarnă timpurie cu ger și viscol. Pe drum călcam pe trupuri de oameni care nu rezistaseră frigului, oboselii. La Bogdanovka, zilnic erau aruncați din baracă cei care muriseră noaptea. Din nou drumurile erau pavate cu trupuri. Ucrainenii de-abia așteptau să mai fie aruncați afară în curțile sovhozului

cadavrele celor morți. Se repezeau ca ulii de pradă să-i despoaie. Ce era mai bun din îmbrăcămintea morților luau soldații români, zdrențele le lăsau pentru ucraineni.

... În dimineața zilei de 21 decembrie 1941, zi de iarnă grea, am auzit împușcături. În încăperea noastră nimeni nu știa de unde vin. Cine împușcă, pe cine ...

Cam după o oră, casele în care ne aflam au fost înconjurate de polițiști ucraineni și de soldați români. Sus pe colină, câțiva ofițeri nemți și români priveau, discutând aprins ce ordine trebuie date.

Din toate barăcile oamenii erau goniți afară. Piața de lângă casele de jos ale sovhozului era neagră de oameni.

De sus, de pe deal – unde erau barăcile cu zeci de mii de evrei cazați în cocinele de porci – se ridica fum. Nimeni nu știa nimic.

În ziua de 22 decembrie am rămas închiși în barăci. Ucigașii erau ocupați cu evreii de sus, din cocine. Se ucideau cam 2.000 de oameni pe zi: femei, bărbați, bătrâni. Pe copii nici nu-i mai împușcau, îi aruncau de vii direct în râpă, peste foc. Pe cei maturi îi ucideau, împușcându-i. Pe marginea râpei stăteau polițiști ucraineni și jandarmi români. Împușcau cu schimbul. Câte opt mai odihniți luau locul celor opt ... obosiți de atâta împușcat ...

Echipele de evrei dezbrăcau morții și îi împingeau în râpa din dosul păduriceii; lângă malul Bugului. Trupurile lor cădeau peste focul făcut în fundul gropii. Inițial, soldații români i-au pus pe evrei să strângă crengi uscate, bușteni, trunchiuri de copaci. Au stropit acest rug cu benzină și i-au dat foc. În aceste flăcări erau aruncate cadavrele evreilor uciși sus, pe malul râpei. De acolo și fumul!

Sus, la Bogdanovka, evreii au fost omorâți până în ziua de 25 decembrie. Era Crăciunul lor. Soldații români o țineau într-o beție. Ucrainenii trăgeau cu pușca, așa de dragul de a trage câteva gloanțe ca să-i sperie pe jidanii care au mai rămas ...

“Vacanța” pe care și-au luat-o ucigașii a ținut până la 7-8 ianuarie 1942. Între timp cei din barăci mureau pe capete de frig, epuizare, foame.

În ziua de 18 sau poate 20 ianuarie 1942 a sosit ordinul Comandamentului Român să nu mai fie nimeni ucis.

În râpa de lângă Bug mai fumegau cadavrele evreilor uciși ... O sută douăzeci am rămas în viață.

După război, a avut loc la Domanovka procesul câtorva zeci de polițiști ucraineni, criminali de război.

Am plecat la Domanovka să asist la proces. I-am recunoscut pe cea mai mare parte dintre cei care au fost ucigașii de la Bogdanovka. Pe banca acuzaților lipseau – bineînțeles – jandarmii și ofițerii români, ofițerii nemți.

În raionul Domanovka au fost uciși 116.000 de evrei. Evrei din Odessa, Basarabia și Bucovina. Au rămas în viață 600 adică 0,5% dintre toți evreii din Odessa și 1% dintre evreii aduși din Basarabia și Bucovina.

Cei judecați la Domanovka pentru crimele comise la Bogdanovka au fost condamnați de către Tribunalul Sovietic la moarte. Pedepsa a fost executată.

În urmă cu câțiva ani, înainte de a alia (emigra – n.a.) în Israel, am plecat la Bogdanovka. Am simțit nevoia să revăd locurile unde mi-au fost uciși cei dragi.

Am făcut un șoc. Râpa mai exista. De prin tufișuri, din malurile abrupte, din pământ ieșeau la vedere oase, oasele celor

care au fost uciși. Albe, curate, spălate de ploi, zăpezi, uscate de soare și vânt. Am plâns amarnic.

Pământul de la Bogdanovka e îmbibat de sânge, sângele fraților noștri evrei. Mai suntem în viață câțiva ... Măine-poimâne valul uitării se va așterne și peste acești martiri asasinați numai pentru “vina” că s-au născut evrei Și mâine poate, în lumea asta nebună, femeile vor naște și vor crește copii care au șansa să devină asasini feroși sau victime nevinovate.

Depinde de diavolul sau îngerul din suflete noastre.

Dar și de educație ...” *)

(Tel Aviv, iunie, 1988)

* *

*

Unii ofițeri și soldați români au ajutat și salvat de la moarte evrei deportați în Transnistria.

Astfel este cazul locotenentului Ioan D. Popescu, chestorul orașului Tiraspol, care în seara zilei de 18 august 1941 a primit ordin de la colonel, să ucidă cu ajutorul mitralierelor cca. 4.300 evrei adunați în niște barăci.

Locotenentul a refuzat, cu riscul vieții sale, să execute acest ordin diabolic și astfel a fost salvată viața acestor nevinovați.**)

Maiorul Orășanu de la legiunea de jandarmi Moghilev aflând de situația disperată în care se găseau evreii internați în lagărul de

*) Din cartea scriitoarei Sonia Palty “Evrei, treceți Nistrul!”, pag. 225-242 – Editura Libra – București 2002 (care cuprinde mărturia completă a supraviețuitoarei).

**) Ilisei Ilie, Popescu D. Ioan – Dosarele suferinței – Grupul Editorial Mușatinii, Bucovina viitoare 1999.

la Capusterna (în grajduri de vite și cocine de porci ale unui fost colhoz) a venit personal la fața locului, a desființat lagărul și i-a cazat pe evrei la țăranii ucraineni din localitate, salvând astfel pe cei 347 evrei care mai erau în viață la acea dată.

După numeroase intervenții și insistențe, în mod deosebit din partea reginei mamă Elena și a altor personalități românești, guvernul antonescian a acceptat să se trimită ajutoare evreilor deportați în Transnistria.

Astfel sub conducerea nemijlocită a dr. Alexandru Șafran, Marele Rabin al României, împreună cu alte personalități (evrei și neevrei) s-a organizat o importantă operă de ajutorare a deportaților.

Cu toate piedicile și greutatea întâmpinate, s-au trimis în Transnistria, ajutoare colective în bani, ajutoare individuale în bani, alimente, medicamente, obiecte de îmbrăcăminte și încălțăminte etc.

Aceste ajutoare au adus alinare suferințelor evreilor deportați și de multe ori au salvat vieți omenești.

În Transnistria, mii de orfani au rămas pe drumuri, flămânzi, goi și destinați morții.

Datorită ajutoarelor trimise din țară, au fost posibile organizarea unor orfelinate, în care au fost strânși o mare parte din acești orfani și salvați de la moarte.

Ajutoare sub formă de bani au fost trimiși de evreii rămași în țară prin diverși locuitori creștini, **cetățeni de mare omenie care și-au riscat viața și libertatea pentru a-i ajuta pe evreii aflați în suferință în Transnistria.**

Astfel este cazul sublocotenentului Vlad Beiu, a aghiotantului Petru Muraru, care la întoarcerea în Dorohoi, a fost denunțat, judecat și condamnat.

Tot din județul Dorohoi trebuie să-l amintim și pe avocatul Panait Panaitescu care în calitate de ofițer de rezervă a adus bani și medicamente evreilor din Moghilev, fiind secondat în toată activitatea sa de învățătorul Nae Nemțeanu.

Colonelul Alex. Marino, a venit din proprie inițiativă în ghetoul Moghilev unde a împărțit la evrei cunoscuți și chiar necunoscuți, o sumă mare de bani din propriul buzunar și astfel de cazuri au fost numeroase.

În partea a doua a anului 1943, când guvernul Antonescu și-a dat seama că războiul este pierdut, a început tratative cu conducerea Centralei Evreilor din România și cu alți conducători evrei, pentru aducerea înapoi a unor categorii de evrei deportați.

În urma acestor tratative dificile, au fost aduși înapoi la sfârșitul anului 1943 și începutul anului 1944, evreii supraviețuitori din județul Dorohoi (peste 6.000 persoane), circa 1850 copii orfani și câteva mii din vechiul Regat - în total circa 10-12.000 persoane.

Restul de peste 50.000 supraviețuitori rămași în Transnistria au fost eliberați de trupele sovietice după 20 martie 1944 și au ajuns acasă în lunile ce au urmat după eliberare, în condițiile grele ale frontului.

Câți evrei români (din fosta Românie Mare) au dispărut în Transnistria?

Conform unui referat întocmit de Ministerul de Interne la începutul lunii noiembrie 1943 pe baza înregistrării făcute de Inspectoratul General al Jandarmeriei (pe județe și localități), în Transnistria au mai rămas în viață un număr de 50.741 evrei (din care basarabeni 13.980 și bucovineni 36.761).^{*)}

Dacă adăugăm și evreii supraviețuitori din județul Dorohoi și Vechiul Regat numărul total al supraviețuitorilor din Transnistria a fost de cca 60.000 suflete.

Pe de altă parte atât Dr. W. Filderman precum și rapoartele lui I. Stănculescu și a generalului Tobescu indică circa 70.000 supraviețuitori.^{**)}

Rezultă deci, că din totalul celor 150.000 de deportați, cca 80-90.000 evrei au fost exterminați în Transnistria.

În acest număr sunt cuprinși și evreii uciși sau morți, pe parcursul deplasării, care însumează cel puțin 5.000 de victime.

Procentul de exterminare al evreilor deportați a fost de cca. 54-60%.

Cel mai mare grad de exterminare s-a înregistrat la evreii basarabeni (cca. 90%), urmat de evreii dorohoieni (aproape 50%). La evreii bucovineni pierderile oscilează între 35-40%.

^{*)} M. Carp - Cartea Neagră, vol. 3, pag. 455-458 - Editura Diogene 1996

^{**)} M. Carp - Cartea Neagră, vol. 3, pag. 511 - Editura Diogene 1996

VI. SOARTA TRAGICĂ A EVREILOR LOCALNICI UCRAINENI DIN TRANSNISTRIA

În Transnistria, după trecerea acestei regiuni sub autoritate românească (conform înțelegerii de la Tighina din 19 august 1941), autoritățile române au preluat și un număr mare de **evrei localnici ucraineni**. Înainte de război în această regiune trăiau cca. 300.000 evrei ucraineni, din care la Odessa 153.194 suflete (conform recensământului sovietic din 1926). După izbucnirea războiului mai mult de jumătate din acești evrei s-au retras cu autoritățile sovietice (inclusiv cei înrolați în armata sovietică) sau au fost uciși în timpul lungului asediu al orașului Odessa. Din datele de care dispunem, rezultă că autoritățile române au preluat **cca. 135.000 evrei localnici ucraineni.**^{*)}

Soarta evreilor localnici ucraineni din Transnistria a fost deosebit de tragică.

La data de 16 octombrie 1941 Odessa a căzut, după un îndelungat asediu.

Nu se știe cu exactitate care a fost numărul evreilor din Odessa preluați de autoritățile române. Se apreciază că numărul acestora depășea 80.000 de suflete. La aceștia s-au adăugat și un număr însemnat de evrei refugiați din Basarabia.

La 22 octombrie 1941, orele 17⁴⁵, clădirea fostului sediu al NKVD, în care se stabilise comandamentul militar român din Odessa, a sărit în aer. Din cauza exploziei deosebit de puternice clădirea s-a prăbușit ucigând militari și civili români și germani.

^{*)} Vezi tabelul nr. 7 de la pag. 85

Din datele publicate rezultă că în explozie și-au pierdut viața un general, 16 ofițeri, 35 soldați și 9 subofițeri și funcționari în total 61 de persoane.

Este de presupus că o asemenea încălcare, cu explozie întârziată, a fost instalată de tehnicieni sovietici cu înaltă pregătire în acest domeniu.

Autoritățile române au reacționat foarte violent, supunând populația civilă și în mod deosebit pe evrei la represalii. Ele au fost declanșate **fără a se stabili vinovații pentru această explozie.**

Ca urmare, mii de evrei sunt spânzurați în piețe publice sau împușcați fără discernământ și fără judecată.

La București este redactat și transmis cel mai grav ordin din întreaga perioadă a guvernării mareșalului Ion Antonescu, emis sub nr.563 / 24 octombrie 1941.*)

“Pentru domnul general Macici:

Ca represalii dl. Mareșal Antonescu ordonă:

1. Executarea tuturor evreilor din Basarabia, refugiați la Odessa.

2. Toți indivizii ce intră în prevederile ordinului nr. 302858/3161 din 23.10.1941, încă neexecutați și alții ce mai pot fi adăugați, vor fi băgați într-o clădire în prealabil minată și care se va arunca în aer. Aceasta se va face în ziua înmormântării victimelor noastre.

3. Acest ordin se va distruge după citirea lui.”

*) Mihai Pelin - Masacrele săvârșite de militarii români la Odessa - Ziarul "Ora" nr. 223 din 27 iulie 1993 și nr. 224 din 30 iulie 1993

Pe data de 24 octombrie 1941, mii de oameni arestați potrivit ordinului au fost duși în coloană la bariera Dalnic unde au loc primele execuții.

Restul au fost băgați în patru magazine mari și prin crenelurile deschise în pereții magaziiilor, mitralierele au secerat mii de oameni nevinovați.

Rămânând foarte mulți răniți în viață, spre seară se dau foc magaziiilor astfel că foarte mulți oameni au fost arși de vii.

Apoi a doua zi, pe data de 25 octombrie 1941, una din magazine este aruncată în aer, întrucât mai erau supraviețuitori.

La data de 27 octombrie 1941, la orele 21.00, Comandantul Armatei a 4-a române din Odessa transmite următorul mesaj telegrafic: "Raportăm că ordinul cifrat nr.563 din 24 octombrie 1941 a fost executat".

În ziua de 13 noiembrie 1941, la ședința Consiliului de Miniștri cu guvernatorii Basarabiei, Bucovinei și Transnistriei, mareșalul Ion Antonescu a precizat printre altele următoarele:

"Am spus să se împuște câte 200 evrei pentru fiecare mort și 100 evrei pentru fiecare rănit. S-a făcut așa?"

La care Prof. Gh. Alexianu, guvernatorul Transnistriei a răspuns:

"Au fost și împușcați și spânzurați pe străzile Odessei".*)

Se estimează că numărul celor uciși ar varia între 25.000 și 40.000.**)

*) Vezi stenograma Consiliului de Miniștri din 13 noiembrie 1941 - A. S. B., Fond P. C. M. Cabinet, dosar 477/1941, filele 10, 11, 52,53.

**) Radu Ioanid - Evreii sub regimul Antonescu - pag. 252, Editura Hasefer, București 1997

În stenograma Consiliului de Miniștri din 16 decembrie 1941, este consemnată următoarea discuție între mareșalul Ion Antonescu și prof. Gh. Alexianu, guvernatorul Transnistriei:

Mareșalul Ion Antonescu: ... Câți jidani ai la Odessa?

Prof. Gh. Alexianu: Aproape 100.000.

Mareșalul Ion Antonescu: ... Bagă-i în catacombe, bagă-i în Marea Neagră, dar scoate-i din Odessa. Nu vreau să știu nimic. Poate să moară o sută, poate să moară o mie, pot să moară toți.... Deci să-mi scoți toți jidanii din Odessa. *)

Guvernatorul Gh. Alexianu a îndeplinit întocmai ordinul primit de la mareșalul Ion Antonescu, efectuând deportări chiar înaintea acestui ordin.

În lunile octombrie-noiembrie 1941, mii de evrei din Odessa au fost deportați pe jos, în județul Golta, în lagărele Bogdanovka, Dumanovka și Akmecetka.

La începutul anului 1942, din ordinul guvernatorului Transnistriei, Gh. Alexianu, alte zeci de mii de evrei din Odessa, rămași în viață după represalii, au fost deportați în județul Berezovka. Deportarea s-a făcut cu trenuri în lunile ianuarie și februarie.

Înghesuiți în vagoane de vite, prin ferestrele cărora sufla un vânt năpraznic, mii de evrei extenuați și bolnavi, mureau în picioare și morții continuau să stea așa înghețați, fiindcă nu aveau unde să cadă.

Sosiți după câteva zile la Berezovka, jandarmii îi sileau pe supraviețuitori să descarce cadavrele din vagoane. Cei degerați și

*) Vezi stenograma Consiliului de Miniștri din 16 decembrie 1941 - A. S. B. Fond P. C. M. Cabinet. dosar 478/1941, filele 110, 112, 120, 153, 158.

bolnavi au fost despărțiți și duși într-un loc de unde nu s-au mai întors niciodată.

Evreii rămași în viață porneau în coloane pe jos, mânați de jandarmi spre diverse lagăre. Pe acest “drum al morții” (prin Mostovoi și Lidovici), câmpurile erau presărate cu cadavrele celor care cădeau sleiți de putere sau erau împușcați pentru că nu se puteau ține de convoi.

Ajunși la destinație și internați în lagăre, cei mai mulți din aceștia, au murit de frig, foame și boli sau au fost pur și simplu ridicați și uciși de polițiștii ucraineni de etnie germană înrolați în trupele SS.

Semnificativ este faptul că, în nota cabinetului militar nr. B2, din 12 mai 1942, se arată că “Marele Stat Major raportează că în perioada 10 martie – 24 aprilie 1942, un număr de 4047 evrei internați în lagăre din județul Berezovka, au fost împușcați de polițiștii germani. După executare, poliția germană a dat foc cadavrelor. Marele Stat Major roagă a i se comunica dacă polițiștii germani pot să aibă astfel de inițiative pe teritoriul aflat sub administrație românească”.

Mareșalul Antonescu pune următoarea rezoluție pe această notă: “Nu este în atribuțiile statului major să se îngrijoreze de această problemă”.

Așa după cum am arătat, zeci de mii de evrei localnici, ucraineni, **din Odessa și alte localități**, au fost uciși în lagărele de la Bogdanovka, Dumanovka și Akmecetka, în alte lagăre și ghetouri sau trimiși peste Bug și predați trupelor germane, care, după ce i-au folosit la diverse munci, i-au ucis aproape în totalitate.

Raportul Șaraga, întocmit în anul 1943, arată că la acea dată au supraviețuit doar 13.000 evrei localnici. Radu Lecca, comisar pentru problemele evreiești, susține că la data de 20 noiembrie 1943 se aflau în viață cca. 20.000 evrei localnici ucrainieni.*¹)

Dacă este să dăm crezare ultimei cifre, rezultă că **din cei cca. 135.000 evrei localnici ucraineni, cca. 115.000 au fost exterminați sub autoritate românească.**

*¹ Radu Ioanid - Evreii sub regimul Antonescu - pag. 302 și 348, Editura Hasefer, București 1997.

VII. BILANȚ TRAGIC PENTRU EVREII DE SUB GUVERNARE ANTONESCIANĂ

În teritoriile aflate sub autoritate românească în perioada celui de al doilea război mondial, numărul total al evreilor exterminați, rezultă din următorul tabel statistic sintetic:

Evrei - exterminați
- pers.-

A.	EVREI ROMÂNI – TOTAL	155.000
	- Pogromul de la Dorohoi – 1 iulie 1940	70
	- Rebeliunea legionară 21 –23 ian.1941	130
	- Pogromul și trenurile morții de la Iași 29 iunie – 1 iulie 1941	8.000
	-Asasinările în masă a evreilor din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța (22 iunie – 1 sept. 1941)	55.000
	- Transnistria (sept.1941 – martie 1944)	80 000
	- Alte victime	11.800 ^{*)}
B.	EVREI LOCALNICI UCRAINENI DIN TRANSNISTRIA – TOTAL	115.000
C.	EVREI – TOTAL EXTERMINAȚI (A+B)	270.000

^{*)} Cuprinde evreii uciși sau morți în timpul deplasării spre Transnistria, evreii basarabeni refugiați la Odessa uciși în timpul represaliilor, precum și alte victime din perioada războiului.

Notă: Cu excepția evreilor uciși în pogromul din Dorohoi sub guvernare Gh. Tătăărăscu, toate celelalte victime aparțin perioadei de guvernare antonesciană.

În teritoriile aflate sub guvernare antonesciană, în total au fost exterminați cca 270.000 evrei (155.000 evrei români din fosta Românie Mare și 115.000 evrei localnici ucraineni).

Cele mai multe victime s-au înregistrat în Transnistria. Din numărul total de 270.000 evrei exterminați, **cca 200.000 au dispărut în teritoriul dintre Nistru și Bug**, respectiv peste 80.000 de evrei români (din fosta Românie Mare) și cca 115.000 de evrei localnici ucraineni.

Un număr de **cca 55.000 de evrei** au fost uciși în Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța în primele luni după declanșarea războiului (în perioada genocidului) iar **cca 5.000** au murit în cumplitul drum spre ținutul morții din Transnistria.

Restul **de peste 10.000 de evrei** au fost uciși în Vechiul Regat și în Transilvania de Sud, respectiv în pogromul și trenurile morții de la Iași, în pogromurile de la Dorohoi și București și în alte locuri de tristă amintire.

Din numărul total de 675.000 evrei din teritoriile de sub guvernare antonesciană, gradul total de exterminare reprezintă un procent de 40%.

VIII. CONCLUZII

În perioada celui de-al doilea război mondial, pentru evreii din **teritoriile aflate sub autoritate antonesciană**, s-au conturat **două zone** diferite:

1. Vechiul Regat și Transilvania de Sud, teritoriu cunoscut și sub denumirea de “zonă a supraviețuirii”, în care evreii au fost supuși unor persecuții deosebit de dure și inumane, dar aici guvernul Antonescu **nu a aplicat un program generalizat de deportare și exterminare**.

Trebuie subliniat însă faptul că în această zonă au avut loc pogromul antievreiesc de la București, declanșat de legionari în zilele de 21 – 23 ianuarie 1941 (130 morți), pogromul și trenurile morții de la Iași din perioada 29 iunie – 1 iulie 1941 (cca. 8.000 morți), deportarea a cca. 4.000 evrei în Transnistria, trimiterea a zeci de mii de evrei în detașamente de muncă forțată și aplicarea unui număr mare de legi și măsuri antisemite care au dus populația evreiască la disperare și incertitudinea supraviețuirii zilei de mâine.

Principalul pericol de moarte, de care erau amenințați evreii din această zonă a fost eventuala lor deportare în lagărele de exterminare germane din Polonia.

În realizarea planului lor de lichidare a evreilor din Europa, autoritățile germane au făcut mari presiuni asupra guvernului Antonescu, stabilind chiar și orarele trenurilor, itinerarul și stația de destinație din Polonia precum și numărul evreilor din România care trebuiau transportați la fiecare 2 zile cu aceste trenuri.

Pentru înlăturarea pericolului deportării în masă a evreilor din această zonă, a atenuării prigoanei rasiale și a ajutorării deportaților din Transnistria, la București s-a constituit un consiliu clandestin sub conducerea dr. Alexandru Șafran, șef Rabinul României și din care mai făceau parte W. Filderman, M. Benvenisti, Froimescu, Schwefelberg și alți conducători evrei.

Acest consiliu se întrunea periodic și stabilea măsurile care trebuie întreprinse pentru a contracara acțiunile pe care urma să le întreprindă guvernul, fie în mod direct, dar mai ales, prin intermediul unor personalități ale României.^{*)}

Intervențiile la guvern sau chiar la mareșalul Antonescu a unor personalități ca regina mamă Elena, Mitropolitul N. Bălan al Sibiului, dr. Nicolae Lupu și Ghiță Pop - fruntași ai Partidului Național Țărănesc, Constantin I. C. Brătianu - liderul Partidului Național Liberal, Iuliu Maniu și Ion Mihalache - lideri ai PNT, Patriarhul Nicodim, Andrea Cassulo - nunțul papal la București, Traian Popovici - primarul Cernăuților și alții, au contribuit în mare măsură la sistarea deportărilor și atenuarea prigoanei rasiale.

Dar rolul hotărâtor l-a avut fără îndoială eșecul războiului fulger preconizat de Hitler și ulterior înfrângerea de la Stalingrad, care l-au determinat pe mareșalul Antonescu să refuze categoric cererea Germaniei de a deporta pe evreii din Vechiul Regat și Transilvania de Sud în lagărele de exterminare naziste din Polonia.

De altfel, după înfrângerea de la Stalingrad, în atitudinea guvernului antonescian față de evrei intervine o schimbare, în

^{*)} Alexandru Șafran – Un tăciune smuls flăcărilor – pag. 96-107 – Editura Hasefer 1996

sensul reducerii intensității persecuțiilor, preconizându-se chiar readucerea acasă a unor categorii de evrei deportați în Transnistria.

În consecință în această zonă au supraviețuit peste 300.000 evrei, fapt deosebit de pozitiv, dacă ținem seama că în multe din țările vecine, cu excepția Bulgariei, s-au aplicat în totalitate prevederile “soluției finale” preconizate de guvernarea nazistă de la Berlin.

Această zonă a fost și locul unde unii evrei refugiați din Ardealul de Nord și-au găsit salvarea. De aici un număr însemnat de evrei au putut emigra spre Israel.

Procentul de exterminare din această zonă a fost de numai 3,5%.

2. Teritoriile din nord-estul României, respectiv județul Dorohoi, Bucovina (de Sud și de Nord), Basarabia și Transnistria.

În această zonă denumită de unii autori și “zona morții” **guvernul antonescian a aplicat un program deliberat și generalizat de deportare și exterminare în masă a evreilor.**

Motivând că dorește să pedepsească pe evreii din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța pentru purtarea necorespunzătoare a unor evrei atât în timpul retragerii trupelor române cât și în perioada ocupației sovietice, **guvernul antonescian a desfășurat un adevărat război de exterminare a evreilor în primele luni după izbucnirea războiului și i-a deportat în Transnistria aproape în totalitate pe cei rămași în viață.**

După cum arată și cunoscutul istoric Dinu C. Giurescu răspunderea acestor acte și purtări necorespunzătoare "aparține

unor persoane individuale”.*) Ea nu poate fi în nici un caz generalizată la întreaga colectivitate de aproape 200.000 de evrei pe care i-au preluat autoritățile române după eliberarea Basarabiei și Bucovinei de Nord. Nu trebuie uitat faptul că zeci de mii de evrei au fost deportați de autoritățile sovietice în Siberia.

De altfel, multe din actele antiromânești amintite mai sus au fost înfăptuite și de persoane aparținând etniei ruse, ucrainene, găgăuțe și chiar române, dar niciunul din aceștia nu a fost pedepsit.

Deportarea evreilor în Transnistria, s-a extins și la evreii din Bucovina de Sud și județul Dorohoi care nu au fost niciodată sub ocupație sovietică.

Cauza adevărată a deportărilor și exterminărilor a fost purificarea etnică, adică înlăturarea elementului evreiesc din aceste teritorii și orice altă justificare este o pură aberație luată în considerare doar de creduli.

Ca urmare, în această zonă, gradul de exterminare a evreilor a atins procentul de 63,2% la evreii români din Basarabia, Bucovina și jud. Dorohoi și 85,2% la evreii localnici ucraineni din Transnistria.

Unii comentatori prezintă aproape în exclusivitate situația evreilor din “zona supraviețuirii” și caută să ocolească și să uite în mod intenționat cele întâmplate în “zona morții”. Guvernul antonescian și autoritățile române din acele vremuri sunt prezentate ca salvatoare și se cere chiar reabilitarea unor persoane condamnate pentru crimă și genocid.

Din câte se cunoaște, nu există țară în care legislația să prevadă prescrierea crimelor săvârșite împotriva umanității chiar

*) Realitatea Evreiască nr. 51 (851) din 16-31 mai 1997

dacă persoanele respective au contribuit ulterior la salvarea unor vieți omenești.

Cu atât mai grav este faptul, că unii cercetători din România încearcă să justifice crimele înfăptuite, în mod deosebit în Basarabia, Bucovina și Transnistria.

* *

*

Exterminarea evreilor din unele teritorii și localități din România, în procesul general al Holocaustului din Europa, prezintă **unele particularități**:

În majoritatea țărilor cotate de naziști precum și în cele aliate, autoritățile locale nou instalate au colaborat la identificarea evreilor și încărcarea lor în trenuri destinate lagărelor germane de exterminare din Polonia.

Gazarea și arderea cadavrelor în aceste lagăre, au fost executate însă în întregime numai de către naziștii germani.

Din România sub guvernare antonesciană, nici un tren cu evrei nu a plecat în lagărele de exterminare naziste.

În schimb, autoritățile române, din proprie inițiativă au planificat, organizat și aplicat propriul program de curățire și exterminare a evreilor.

La ședința Consiliului de Miniștri din 5 septembrie 1941, mareșalul Antonescu declara clar și fără echivoc: "Să nu credeți că sunt un inconștient. Să nu credeți că atunci când am hotărât să deparazitez viața neamului românesc de toți evreii, nu mi-am dat seama că produc o mare criză economică. Dar mi-am spus că este un război pe care-l duc. Și atunci, ca la război, sunt pagube pentru nație.

Dacă scăpăm momentul acesta istoric de acum, l-am scăpat pentru totdeauna."^{*)}

Aplicarea acestei politici în teritoriile sub guvernare antonesciană a dus la exterminarea a **270.000 evrei români și evrei localnici ucraineni**.

Exterminarea evreilor din România nu a fost o acțiune izolată. Ea a avut loc în condițiile de teroare, deportare în lagăre și de nimicire a evreilor, inițiate și îndeplinite aproape în întreaga Europă de către conducătorii Germaniei naziste.

Din această cauză putem afirma că, **genocidul evreilor din România face parte integrantă din Holocaustul european**.

În Europa, nu au fost uciși evrei în țările care au luptat împotriva Germaniei fasciste, respectiv în Marea Britanie și teritoriul neocupat al Uniunii Sovietice, în țările neutre (Elveția, Suedia, Lichtenstein, Irlanda și Turcia) precum și în Spania și Portugalia, care, deși erau state cu regim fascist, nu au adoptat politica de exterminare rasială a lui Hitler.

În Finlanda, care a fost aliată cu Germania și a luptat împotriva Uniunii Sovietice, conducătorul statului, Gustav Emil Mannerheim, nu a permis exterminarea nici a unui singur evreu.

În restul statelor din Europa, aliate sau ocupate de Germania fascistă, evreii au plătit tribut de sânge."^{**)}

În România, "momentul istoric care nu trebuie scăpat" susținut cu multă insistență de mareșalul Ion Antonescu, a fost creat de victoriile temporare de pe front și de siguranța câștigării războiului și avea ca scop final curățirea țării de evrei.

^{*)} Vezi stenograma Consiliului de Miniștri din 5 septembrie 1941 - A. S. B., Fond P. C. M. Cabinet. dosar 476/1941, filele 107-109. 115. 116., 127-129, 143-144.

^{**)} Vezi tabelul nr. 12 de la pag. 90.

Dar schimbarea situației de pe front, prin eșecul războiului fulger al lui Hitler și ulterior prin înfrângerea armatei germane de la Stalingrad și modificarea echilibrului de forțe în favoarea aliaților, au făcut ca guvernul antonescian să nu-și poată pune în aplicare întregul program de “deparazitare și purificare etnică”.

Începând din anul 1943, în rândul conducătorilor României apare tot mai des spectrul întunecat al posibilității pierderii războiului și implicit apropierea pentru ei a orei socotelilor.

Discursul politic al mareșalului se schimbă radical.

La ședința Consiliului de Miniștri din 20 aprilie 1943, mareșalul Antonescu declara: "Eu lupt să câștig războiul, dar se poate întâmpla ca să-l câștige democrațiile".

.....

"Și atunci să expun eu generațiile viitoare ale neamului să fie pedepsite, fiindcă printr-o asemenea măsură a mea au fost scoși evreii din țară?"*)

În consecință, începând cu anul 1943, deportările în Transnistria s-au sistat aproape în totalitate, nu se mai punea problema deportării evreilor din Vechiul Regat și Transilvania de Sud în lagărele de exterminare din Polonia, prigoana rasială a scăzut din intensitate.

Pe bună dreptate, cunoscutul istoric Carol Iancu a declarat:

"În România a fost Holocaust, dar un Holocaust neterminat."

Spre deosebire de Ungaria, care în perioada mai-iunie 1944, când se contura precis înfrângerea Germaniei hitleriste, a deportat pe toți evreii din Ardealul de Nord în lagărele de exterminare

*) Vezi stenograma Consiliului de Miniștri din 20 aprilie 1943 - A. S. B., Fond 103. microfilme rola 1-106.

naziste din Polonia, guvernul antonescian, începând cu anul 1943, nu a mai inițiat acțiuni majore care să ducă la pierderi substanțiale în cadrul populației evreiești din România.

În prezent, cu ocazia unor întâlniri și reuniuni între specialiștii din domeniu, din țară și de peste hotare, continuă să aibă loc discuții contradictorii, dacă în România a fost sau nu Holocaust și care a fost dimensiunea acestui fenomen.

Se acreditează chiar ideea că în România nu a fost Holocaust, dar aceasta a participat la Holocaustul din Basarabia, Bucovina și Transnistria, ceea ce este complet eronat.

România nu a participat la Holocaustul din Basarabia, Bucovina și Transnistria, **ci a organizat și aplicat în mod concret Holocaustul, întrucât aceste teritorii erau administrate de guvernul antonescian și de autoritățile locale numite de acest guvern.**

În Basarabia, Bucovina și Transnistria guvernatorii, prefecții, pretorii, comandanții de legiune de jandarmi și alți factori de răspundere erau românești, aveau dreptul de viață și moarte asupra evreilor și poartă în principal răspunderea pentru crimele săvârșite în aceste teritorii.

Nimeni nu neagă faptul că în aceste teritorii unele crime s-au comis și de către subunități germane de poliție SS, dar acestea s-au făcut în colaborare sau cu acordul tacit al autorităților române.

Trebuie, o dată pentru totdeauna, să se arate în întregime adevărul așa cum a fost și nu cum cineva dorește să fie.

Poporul român are dreptul să cunoască acest adevăr și să tragă concluziile și învățămintele care se impun.

Rezultă clar că poporul român **nu este vinovat și nu poate fi culpabilizat** pentru cele întâmplate, răspunderea juridică și

morală revenind autorităților antonesciene din acea perioadă precum și unor elemente criminale și extremiste care au participat la acest genocid.

Lucrarea a fost scrisă cu scopul cunoașterii faptelor din acea perioadă neagră din istoria evreilor din România și a evitării repetării unor astfel de evenimente pe pământ românesc.

DATE CALENDARISTICE MEMORABILE ÎN PERIOADA PRIGOANEI RASIALE ȘI A GENOCIDULUI DIN TERITORIILE AFLATE SUB AUTORITATE ROMÂNEASCĂ

28 decembrie 1937 – 10 februarie 1938 – Guvernarea Goga-Cuza primul guvern care a transformat antisemitismul în politică de stat.

Acest guvern promulgă în ianuarie 1938, Legea revizuirii cetățeniei, prima manifestare a prigoanei rasiale care va continua cu intensitate crescândă în perioada următoare și mai ales în anii celui de al doilea război mondial în timpul guvernării Antonescu.

24 noiembrie 1939 – 4 iulie 1940 – Guvernarea Gh. Tătărașcu – în perioada căreia a avut loc cedarea Basarabiei, Bucovinei de Nord și ținutul Herța către Uniunea Sovietică și pogromul antievreiesc de la 1 iulie 1940 din orașul Dorohoi (70 morți) Concomitent au loc în țară primele acțiuni criminale împotriva evreilor (aruncări din trenuri, uciderea unor evrei în diverse localități).

4 iulie 1940 – 4 sept.1940 – Guvernarea Ion Gigurtu. La data de 30 august 1940, în baza dictatului de la Viena guvernul Gigurtu cedează Ungariei, Ardealul de Nord. În perioada

guvernării Gigurtu se înrăutățește situația evreilor din România, prin promulgarea unor noi legi antisemite.

4 septembrie 1940 – Generalul Ion Antonescu preia puterea politică în România.

6 septembrie 1940 – Regele Carol II este obligat să abdice în favoarea fiului său Mihai.

14 septembrie 1940 – România este proclamată prin Decret Regal, Stat Național-Legionar. Prin acest Decret Regal, Mișcarea Legionară este recunoscută ca singura mișcare în noul stat iar generalul Ion Antonescu este numit Conducătorul Statului Legionar și Șeful Regimului Legionar. Horia Sima este numit conducătorul Mișcării Legionare.

14 septembrie 1940 – 21 ianuarie 1941 – Perioada guvernării legionare. Se adoptă numeroase legi antievreiești și au loc numeroase cazuri de maltratare și ucidere a evreilor de către legionari, pe cuprinsul întregului teritoriu al țării. Concomitent au loc asasinate înfăptuite de legionari împotriva a numeroase personalități românești.

21 – 23 ianuarie 1941 – Rebeliunea legionară în scopul preluării puterii în totalitate de către legionari, care se soldează cu masacre sângeroase, jafuri și distrugeri.

Pentru populația evreiască din București, rebeliunea are drept bilanț 130 evrei uciși, 25 temple și sinagogi profanate sau incendiate, 616 magazine și 547 locuințe evreiești, jefuite, devastate și unele incendiate.

Rebeliunea este înăbușită de armată, mișcarea legionară înlăturată de la conducere și interzisă, puterea este preluată în întregime de generalul Ion Antonescu.

28 ianuarie 1941 – Se formează un nou guvern, prezidat de generalul Ion Antonescu, format exclusiv din militari și tehnicieni care va continua și chiar înăspri prigoana rasială împotriva evreilor prin promulgarea a numeroase legi antievreiești.

22 iunie 1941 – Germania fascistă dezlănțuie războiul împotriva Uniunii Sovietice, în care este antrenată și România.

În perioada premergătoare și după declanșarea războiului, zeci de mii de evrei sunt evacuați din localitățile rurale și din orașele mai mici și concentrați în orașele reședință de județ. Unii sunt evacuați și în lagărele de la Tg. Jiu și Craiova.

22 iunie 1941- septembrie 1941 – Perioada terorii și genocidului împotriva populației evreiești din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța (cca. 55.000 morți).

29 iunie – 1 iulie 1941 – Pogromul și trenurile morții de la Iași (cca. 8.000 morți).

8 iulie 1941 – Mihai Antonescu – președintele ad-interim al Consiliului de Miniștri, expune în Guvern planul său de “purificare etnică, pentru migrațiunea forțată a întregului element evreiesc din Basarabia și Bucovina, care trebuie zvârlit peste graniță”.

19 august 1941 - Încheierea la Tighina a unui pact între Germania și România prin care teritoriul dintre Nistru și Bug (cunoscut sub numele de Transnistria) trece sub autoritatea românească.

12 septembrie – 10 noiembrie 1941 – Deportarea evreilor rămași în viață din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța în Transnistria după un plan bine pus la punct, pe centre de deportare (lagăre de tranzit și ghetouri), itinerare, puncte de trecere a Nistrului și județe de destinație din Transnistria.

9 – 13 octombrie 1941 – Deportarea evreilor din Bucovina de Sud în Transnistria.

16 octombrie 1941 – Căderea orașului Odessa, după un îndelungat asediu.

22 octombrie 1941 – Clădirea Comandamentului Militar Român din Odessa (instalat în fostul sediu din NKVD), sare în aer; în urma acestui atentat au fost uciși 61 de persoane (un general, 16 ofițeri, 35 soldați și 9 subofițeri și funcționari).

23 – 26 octombrie 1941 – Asasinatele sângeroase de la Odessa. Exterminarea ca represalii a mii de evrei localnici ucraineni și evrei basarabeni refugiați în oraș.

Noiembrie 1941 – Concentrarea evreilor localnici ucraineni din sudul și centrul Transnistriei și a unor evrei basarabeni în lagărele din județul Golta (Bogdanovka, Dumanovka și Acmecetka) și în alte lagăre și ghetouri.

7 – 13 noiembrie 1941 – Deportarea evreilor din județul Dorohoi în Transnistria.

17 noiembrie 1941 – Încheierea deportării în Transnistria din toamna anului 1941, a evreilor din Basarabia, Bucovina și județul Dorohoi (cca 142.000 evrei deportați).

Iarna anului 1941/1942 – În condițiile unei ierni aspre, zeci de mii de evrei din ghetourile și lagărele din Transnistria au murit de foame, frig, boli și mizerie. Se declanșează o cumplită epidemie de tifos exantematic care va secera mii de vieți omenești.

21 decembrie 1941 – 20 ianuarie 1942– Masacrarea evreilor din lagărul Bogdanovka – jud. Golta (în majoritate evrei localnici ucraineni și basarabeni).

Ianuarie – februarie 1942 – Deportarea evreilor supraviețuitori din Odessa în lagărele și ghetourile din județul Berezovka și din alte județe din Transnistria.

Februarie 1942 – Masacrarea evreilor din lagărele de la Dumanovka și Acmețetka – jud. Golta (în majoritate evrei localnici ucraineni și basarabeni).

27 februarie 1942 – Scufundarea vasului Struma (769 morți)

7 – 28 iunie 1942 – Deportarea în Transnistria a unui nou lot de cca. 4.000 evrei din Cernăuți.

14 iunie 1942 – Deportarea în Transnistria a unui nou lot de 450 evrei din județul Dorohoi.

Anul 1942 – Deportarea în Transnistria a cca. 4.000 evrei din Vechiul Regat și Transilvania de Sud.

15 octombrie 1942 – Se comunică hotărârea Consiliului de Miniștrii de a nu se mai face nici un fel de deportare de evrei, până nu se va crea o instituție pentru organizarea acestei acțiuni.

19 noiembrie 1942 – Ofensiva sovietică de la Stalingrad care se va solda cu încercuirea și distrugerea Armatei 6 germană și schimbarea cursului războiului. Aceasta va avea ca urmare și schimbarea în mare măsură a atitudinii guvernului Antonescu față de soarta evreilor din România.

1 ianuarie 1943 – Deplasarea primei delegații a Comisiei de Ajutor de la Centrala Evreilor condusă de Fred Șaraga, pentru organizarea asistenței evreilor care mai erau în viață în Transnistria.

20 – 26 decembrie 1943 – Repatrierea evreilor deportați din județul Dorohoi și a unor categorii de evrei deportați din Vechiul Regat.

9 martie 1944 – Repatrierea a 1.846 copii orfani din Transnistria.

20 martie 1944 – Trupele sovietice au atins Nistrul și au eliberat întreaga regiune din nordul Transnistriei și implicit cca. 50.000 evrei deportați din Basarabia și Bucovina rămași în viață la acea dată în acest ținut.

3 august 1944 – Scufundarea vasului Mefkure (416 evrei morți).

23 august 1944 – Încheierea prigoanei rasiale și a genocidului dezlănțuit împotriva evreilor din teritoriile aflate sub autoritate românească (exterminați: 155.000 evrei români și 115.000 evrei localnici ucraineni din Transnistria).

DATE ȘI CALCULE STATISTICE PRIVIND EVREII DIN ROMÂNIA ÎN CEL DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Cifrele statistice folosite în lucrare s-au stabilit în cea mai mare parte pe baza datelor oficiale ale statului român, rezultate din recensămintele populației și alte înregistrări speciale:

- Recensământul General al Populației României din 29 decembrie 1930.

- Recensământul populației de la 6 aprilie 1941.

- Inventarierea Basarabiei și Bucovinei de Nord în august-septembrie 1941.

- Recensământul locuitorilor având sânge evreiesc din luna mai 1942..

- Înregistrarea evreilor rămași în viață în Transnistria efectuată de Inspectoratul General al Jandarmeriei în luna noiembrie 1943.

- Alte înregistrări speciale

1. Numărul evreilor din România în anii 1930 și 1940

SPECIFICARE	1930	1940
ROMÂNIA MARE – TOTAL	756.930	800.000
1. România (fără teritoriile cedate)	329.928	350.000
2. Basarabia, Bucovina de Nord și Herța (URSS)	278.042	290.000
3. Transilvania de Nord (Ungaria)	148.114	159.000
4. Cadrilater (Bulgaria)	846	1.000

Notă: Datele pentru anul 1930 – reprezintă persoanele de religie mozaică înregistrate la Recensământul General al Populației României din 29 decembrie 1930.

Datele pentru anul 1940 s-au calculat ținând seama de modificările intervenite în perioada 1930 – 1940, datorită sporului natural și migrațiunilor de populație evreiască din și spre alte țări.

După cum se arată într-un memoriu întocmit de Institutul Central de Statistică (Oficiul de Studii) semnat de Anton Golopenția, în perioada 1930 – 1940 sporul natural la evrei a fost de 6.786 suflete dar se precizează că modificarea cifrei populației evreiești prin migrațiune nu este cunoscută cu exactitate lipsind indicații privind evreii intrați în țară clandestin. În concluzie se arată în raport, se poate socoti **că evreii din România n-au sporit în intervalul 1930 – 1940 cu o cifră care să întreacă 50.000.**

Conform tabelului de mai sus, evreii au sporit în intervalul 1930 – 1940 **cu 43.070 persoane.**

2. Numărul evreilor după izbucnirea războiului din teritoriile aflate sub autoritate antonesciană

SPECIFICARE	Evrei după izbucnirea războiului -persoane-
EVREI – TOTAL (1+2)	675.000
1. EVREI ROMÂNI (fără Transilvania de Nord și Cadrilater)	540.000
a. În Vechiul Regat și Transilvania de Sud	312.000
b. În Basarabia, Bucovina și județul Dorohoi	228.000
din care: - în Basarabia, Bucovina și ținutul Herța	192.000
- în Bucovina de Sud și județul Dorohoi	36.000
2. EVREII LOCALNICI UCRAINENI DIN TRANSNISTRIA	135.000

Notă : Datele din tabelul de mai sus, cuprind evreii din teritoriile aflate sub autoritate românească, după eliberarea Basarabiei, Bucovinei de Nord și ținutului Herța și trecerea regiunii Transnistria sub administrație românească.

Nu s-au inclus 160.000 evrei din Transilvania de Nord și Cadrilater precum și cca. 100.000 evrei din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța care s-au retras voluntar sau silit cu autoritățile sovietice (inclusiv cei deportați în Siberia, uciși în bombardamente, cei înrolați în armata sovietică, morți la asediul Odesei etc). Cifra de cca. 100.000 evrei care s-au retras silit sau voluntar cu autoritățile sovietice a fost stabilită de Dr.Sabin Manuilă și Dr. W.Filderman într-un studiu apărut în anul 1957.

S-au inclus 135.000 evrei localnici ucraineni, preluați de autoritățile române după trecerea Transnistriei sub administrație românească.

**3. Numărul evreilor din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța dispăruți în perioada de la izbucnirea războiului și până la deportările în Transnistria
-calcul statistic-**

Specificare	Evrei - total persoane
1. Rămași sub autoritate antonesciană	192.000
2. Înregistrați la inventarierea de la 01.09.1941 - înainte de deportare	126.434
3. Evrei basarabeni refugiați la Odessa și preluați de autoritățile române	10.000^{*)}
6. Evrei din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța dispăruți în perioada 22.06.1941 - 1.09.1941	55.566

^{*)} O mare parte din acești refugiați au fost uciși în represaliile de la Odessa.

4. Numărul evreilor din România deportați în Transnistria -calcul statistic-

Specificare	EVREI -TOTAL-
1. Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța	
-Înregistrați la data de 1 IX 1941	126.434
-Înregistrați la data de 20 V 1942	17.081
- Deportați (în anul 1941)	109.353
- Deportați din Cernăuți 7-28 iunie 1942	4.000
Total deportați	113.353
2. Bucovina de Sud	
-Existenți înainte de deportare	24.000
-Înregistrați la data de 20 V 1942	179
Total deportați (diferența)	23.821
3. Jud. Dorohoi (fără ținutul Herța)	
- Existenți înainte de deportare	12.000
- Înregistrați la data de 20 V 1942	2.316
- Deportați (în anul 1941)	9.684
-Deportați la data de 14 VI 1942	450
Total deportați	10.134
4. Vechiul Regat și Transilvania de Sud	
Total deportați	3.968
TOTAL DEPORTAȚI DIN ROMÂNIA	151.276

5. Numărul evreilor din Vechiul Regat și Transilvania de Sud deportați în Transnistria

Specificare	Deportați total -pers-
EVREI DEPORTAȚI – TOTAL	3.968
Din care:	
1. Suspectați cu vederi de stânga	1.046
a. Din lagărul Tg. Jiu	407
b. Din penitenciare	85
c. Din cei aflați în libertate	554
2. Care au cerut repatrierea în Basarabia	578
3. Pentru lipsă de la muncă de folos obștesc ^{*)}	594
4. Condamnați pentru diverse delictе și alții	250
5. Din batalionul de muncă 120 Balta (care funcționat aproape 2 ani în Transnistria)	1.500

^{*)} Situație la data de 12 X 1942. S-au mai făcut deportări și ulterior acestei date.

6. Numărul evreilor deportați din România exterminați în Transnistria

SPECIFICARE	Evrei total - persoane -	%
EVREI DEPORTAȚI ÎN TRANSNISTRIA - TOTAL	150.000	100,0
EVREI RĂMAȘI ÎN VIAȚĂ - TOTAL	60-70.000	40-46
EVREI EXTERMINAȚI ÎN TRANSNISTRIA - TOTAL	80-90.000	54-60

Notă : În numărul total al evreilor deportați și exterminați în Transnistria sunt incluși și evreii care au fost uciși sau au murit pe drum, aceștia însumând cel puțin 5.000 victime.

**7. Evreii localnici ucraineni din Transnistria trecuți sub
autoritate antonesciană
- situația în luna noiembrie 1941 -**

SPECIFICARE	EVREI TOTAL persoane
Evreii localnici ucraineni din Transnistria trecuți sub autoritate românească –total	135.198
1. Evrei ucraineni din orașul Odessa – total	50.000
a. Uciși în timpul represaliilor (22-26.10.1941)	20.000
b. Supraviețuitorii existenți la sfârșitul lunii noiembrie 1941	30.000
2. Evrei ucraineni din Nordul și Sudul Transnistriei existenți în noiembrie 1941 - total	85.198
a. În Nordul Transnistriei – total	15.198
-Moghilev	3.733
-Șargorod	2.600
-Râbnița	1.467
-Tulcin	118
-Spirov	27
-lagărul Pecioara	3.005
-lagărul Rogozna	848
-Balta și alte localități	4.000
b. În Sudul Transnistriei – total	70.000^{*)}

^{*)} Adunați în lagărele Bogdanovka, Dumanovka, Acmețetka și alte lagăre și ghetouri, inclusiv cca 30.000 evrei localnici ucraineni din Odessa deportați pe jos în lunile oct-nov 1941 în județul Goltă. Numărul total al evreilor localnici ucraineni preluați de autoritățile române în orașul Odessa a fost de cca 80.000

Notă: Datele au fost stabilite după M. Carp-Cartea Neagră- vol.3, pag. 207 – Editura Diogene 1996

**8. Numărul evreilor localnici ucraineni sub autoritate
antonesciană,
exterminați în perioada celui de al doilea război mondial**

SPECIFICARE	Evrei total - persoane -	%
Evrei localnici ucraineni - total	135.000	100,0
Rămași în viață la sfârșitul războiului	20.000 ^{*)}	14,8
Exterminați	115.000	85,2

^{*)} După Radu Leca comisar pentru problemele evreiești

**9. Numărul total al evreilor din teritoriile sub autoritate
antonesciană,
exterminați în perioada celui de al doilea război mondial**

SPECIFICARE	EVREI EXTERMI- NAȚI
A. EVREI ROMÂNI	155.000
- Pogromul de la Dorohoi – 1 iulie 1940	70
- Rebeliunea legionară 21 –23 ianuarie 1941	130
- Pogromul și trenurile morții de la Iași (29 iunie – 1 iulie 1941)	8.000
- Uciși între 22 iunie și 1 septembrie în Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța	55.000
- Transnistria (septembrie 1941 – martie 1944)	80.000
- Alte victime	11.800 ^{*)}
B. EVREI LOCALNICI UCRAINENI	115.000
TOTAL EVREI EXTERMINAȚI (A+B)	270.000

^{*)} Cuprinde evreii uciși sau morți în timpul deplasării spre Transnistria, evreii basarabeni refugiați la Odessa uciși în timpul represaliilor precum și alte victime din perioada războiului.

**10. Gradul de exterminare și supraviețuire al evreilor din
teritoriile de sub autoritate antonesciană în perioada
celui de al doilea razboi mondial**

SPECIFICARE	Evrei la începutul razboiului -pers-	Evrei extermi- nați -pers-	Gradul de extermi- nare %	Gradul de supravie- țuire %
1.EVREI ROMÂNI- TOTAL	540.000	155.000	28,7	71,3
a. Din Vechiul Regat și Transilvania de Sud	312.000	11.000	3,5	96,5
b. Din Basarabia, Bucovina și jud.Dorohoi	228.000	144.000	63,2	36,8
2. EVREI LOCALNICI UCRAINENI- TOTAL	135.000	115.000	85,2	14,8

11. BALANȚA DEMOGRAFICĂ A EVREILOR SUB GUVERNARE ANTONESCIANĂ

Evrei români (din fosta Românie Mare)

SPECIFICARE	Evrei - total -
1. Evrei din România Mare după recensământul din anul 1930 (fără Transilvania de Nord și Cadrilater)	607.970
2. Evrei din România Mare în anul 1940 (fără Transilvania de Nord și Cadrilater)	640.000
3. Evrei retrași cu autoritățile sovietice după izbucnirea războiului (inclusiv încorporați în armata sovietică, deportați în Siberia, uciși în bombardamente, evrei refugiați la Odessa morți în timpul asediului etc)	100.000
4. Rămași sub guvernare antonesciană	540.000
5. Rămași în viață la sfârșitul războiului din care:	385.000
- Din Vechiul Regat și Transilvania de Sud (fără jud. Dorohoi)	310.000
- Din Basarabia (întorși din Transnistria)	14.000
- Din Bucovina de Nord și Sud (întorși din Transnistria și cei nedeportați)	53.000
- Din județul Dorohoi (întorși din Transnistria și cei nedeportați)	8.000
6. Exterminați (diferența)	155.000

Notă: Ținând seama și de cei cca 115.000 evrei localnici ucraineni din Transnistria, uciși în perioada ocupației române, numărul total al evreilor exterminați sub guvernare Antonescu, însumează 270.000 de oameni.

Precizări la unele date statistice din tabelul 11:

Cifra de cca 100.000 evrei din Basarabia și Bucovina de Nord retrași silit sau voluntar cu autoritățile sovietice după izbucnirea războiului a fost stabilită de Dr. Sabin Mănuilă și Dr. Filderman într-un studiu apărut în anul 1957. Această cifră a fost confirmată și de cunoscutul cercetător Raul Hilberg în lucrarea sa "Exterminarea evreilor din Europa", vol. I, pag. 676.

Numărul evreilor români rămași în viață în Transnistria a fost stabilit de Inspectoratul General al Jandarmeriei prin înregistrarea pe județe și localități la data de 1 septembrie 1943. Potrivit acestei situații din evreii evacuați din Basarabia au rămas în viață 13.980 evrei, iar din Bucovina (de Nord și Sud) 36.761 evrei. La cei din Bucovina trebuie adăugați și peste 16.000 evrei nedeportați (cei mai mulți din Cernăuți). În total, deci, din Bucovina (de Nord și Sud) au rămas în viață cca 53.000 evrei.

În județul Dorohoi s-au reîntors din Transnistria peste 6.000 evrei, la care, dacă adăugăm și cca 2.000 evrei nedeportați, numărul celor rămași în viață este de cca 8.000 evrei.

12. EVREII DIN EUROPA EXTERMINAȚI ÎN PERIOADA HOLOCAUSTULUI

ȚARA	Populația evreiască înainte de război - pers. -	Evrei exterminați în perioada Holocaustului - pers. -	Procent de extermi- nare - % -
EUROPA	9.211.000¹⁾	5.933.000	64,4
1. Polonia	3.300.000	2.800.000	84,8
2. Uniunea Sovietică ²⁾	3.025.000	1.475.000	48,8
3. Ungaria	564.000	335.000	59,4
din care: Ardealul de Nord	160.000	135.000	84,4
4. România (sub guvernare antonesciană)	675.000	270.000	40,0
- evrei români	540.000	155.000	28,7
- evrei localnici ucraineni	135.000	115.000	85,2
5. Cehoslovacia	315.000	260.000	82,5
6. Germania	210.000	170.000	81,0
7. Lituania	150.000	135.000	90,0
8. Franța ³⁾	300.000	90.000	30,0
9. Olanda ³⁾	150.000	90.000	60,0
10. Letonia	95.000	85.000	89,5
11. Grecia	75.000	60.000	80,0
12. Iugoslavia	75.000	55.000	73,3
13. Belgia ³⁾	90.000	40.000	44,4
14. Austria	60.000	40.000	66,7
15. Italia ³⁾	57.000	15.000	26,3
16. Bulgaria	50.000	7.000	14,0
17. Alte țări ⁴⁾	20.000	6.000	30,0

Notă: Cu excepția datelor pentru România, Ungaria și Uniunea Sovietică, cifrele de mai sus pe țări au fost extrase sau prelucrate după lucrarea lui Jacob Lestchinsky "Bilan de l'Extermination".

Pentru România s-au inclus numai evreii din teritoriile sub guvernare antonesciană - inclusiv Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța după eliberare precum și Transnistria după trecerea acestui teritoriu sub autoritate românească.

Ardealul de Nord a fost inclus la Ungaria, întrucât în acest teritoriu ocupat vremelnic, evreii au fost deportați în lagărele de exterminare de către statul maghiar.

Precizări la unele date statistice din tabel:

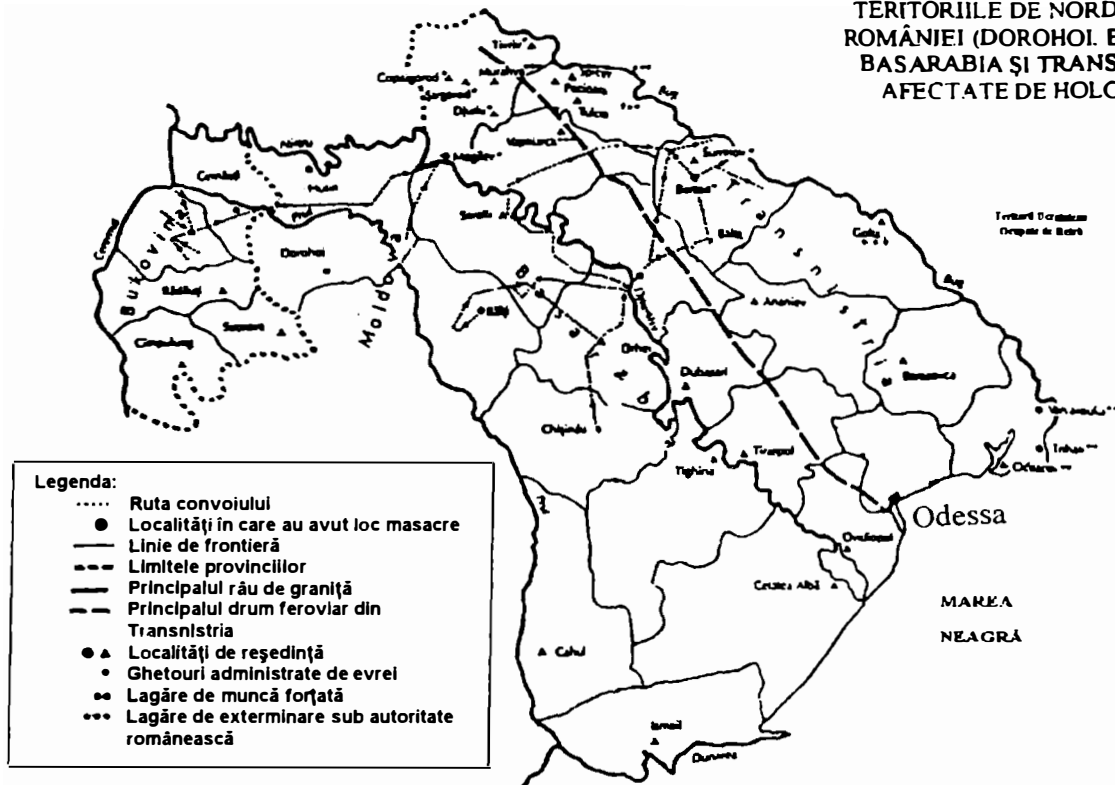
¹⁾ Cu evreii din Marea Britanie și din țările neutre (care nu au fost afectate de Holocaust), populația evreiască din Europa depășea 9,5 milioane de locuitori.

²⁾ În Uniunea Sovietică nu s-au inclus țările baltice (Lituania, Letonia și Estonia) și nici Basarabia, Bucovina de Nord și Transnistria. Populația evreiască dinainte de război din tabel include atât populația din zona ocupată de nemți cât și din cea neocupată. Dacă ținem seama de faptul că populația evreiască din zona ocupată a însumat cca 2 milioane locuitori, atunci pierderile din zonele ocupate de nemți în Uniunea Sovietică reprezintă o pondere de 73,8%

³⁾ Inclusiv refugiați.

⁴⁾ Danemarca, Estonia, Luxemburg, Norvegia și Danzig.

TERITORIILE DE NORD-EST ALE
ROMÂNIEI (DOROHOI, BUCOVINA,
BASARABIA ȘI TRANSNISTRIA)
AFECTATE DE HOLOCAUST

LISTA GHETOURILOR ȘI LAGĂRELOR DIN TRANSNISTRIA

1. Alexandrovka	34. Chianovka
2. Ananiev	35. Clocotma
3. Akmecetka	36. Crivoje-Ozero
4. Arva	37. Dubăsari
5. Balanovka	38. Djurin
6. Balta	39. Dimidovka
7. Balki	40. Derebcin
8. Bar	41. Domanovka
9. Bogdanovka	42. Frunză
10. Budi	43. Golta
11. Bondarovka	44. Gorai
12. Bucov	45. Grabivț
13. Birzula	46. Grosolovo
14. Britovka	47. Hrinovka
15. Brailov	48. Halcinți
16. Bersad	49. Ivășcăuta
17. Briceni	50. Israilovka
18. Cetvarinovka	51. Iampol
19. Cicelnic	52. Iaroga
20. Cernevț	53. Iarișev
21. Cazaciovka	54. Kolosovka
22. Capustiani	55. Kopaigorod
23. Capusterna	56. Ladija (carieră de piatră)
24. Carlovka	57. Lohova
25. Cariskov	58. Lozova
26. Codima	59. Lucineț
27. Cuzminț	60. Lucinik
28. Comotcauți	61. Malo Kiriuka
29. Cucavka	62. Manikovka
30. Crijopol	63. Marinovka
31. Chirnasovka	64. Murafa
32. Crasnoje	65. Miscovka
33. Ciorna	66. Moghilev

67. Moloknia	93. Slidi
68. Mostovoi	94. Tatarovka
69. Nikolaevka	95. Tulcin
70. Nimraț	96. Tivrin
71. Nesterovka	97. Tiraspol
72. Obodovka	98. Tridubi
73. Odessa	99. Trihat
74. Ozarinet	100. Tibulovka
75. Olgopol	101. Trostinet
76. Olianîța	102. Tropava
77. Ostia	103. Vazdovka
78. Pavlovka	104. Vapniarka
79. Pasiuka	105. Vitovka
80. Popivitz	106. Vorosilovka
81. Pankovka	107. Vigoda
82. Peciora	108. Vinduieni
83. Râbnița	109. Vinozi
84. Raschstadt	110. Vladislavka
85. Savrani	111. Verhovka
86. Sumilova	112. Vaslinovo
87. Șargorod	113. Vendiceni
88. Suha-Balka	114. Varvarovka
89. Stanislovcek	115. Zabokirit
90. Stefanka	116. Zatisia
91. Slivina	117. Zemrinca
92. Scazineț	

LISTA LAGĂRELOR GERMANE DE DINCOLO DE BUG

1. Bratlav	10. Narajevka
2. Bogokov	11. Nimierov
3. Berezovka	12. Nicolaev
4. Ciucov	13. Ordovka
5. Corievka	14. Seminka
6. Gaisin	15. Talalaievka
7. Ivangorod	16. Taplic
8. Mateevka	17. Zarodnița
9. Mihailovka	

⁷¹ Lista ghetourilor și lagărelor a fost luată din lucrarea scriitoarei Sonia Palty – “Evrei, treceți Nistrul!” – pag. 223-224, Editura Libra. Bucure:ti 2002

BIBLIOGRAFIE

- Ancel Jean – Transnistria – Vol. 1 – 3 Editura Atlas, București, 1998
- Ancel Jean – Contribuții la istoria României - Problema evreiască 1933-1944, vol. 1 partea întâi și partea a doua - Editura Hasefer 2001
- Benjamin Lya – Prigoană și rezistență în istoria evreilor din România, 1940 – 1944, Studii Editura Hasefer, București, 2001
- Bines Carol – Din istoria imigrărilor în Israel 1882 – 1995, Editura Hasefer, București, 1998
- Carmelly Felicia – Shattered! 50 Yers of Silence, History and Voices of the Tragedy in Romania and Transnistria. Ontario - Canada 1997
- Carp Matatias – Cartea Neagră – Suferințele evreilor din România vol. 1-3 Editura Diogene, 1996
- Giurescu C. Dinu – Evreii români 1939-1944 – Magazin istoric Nr. 11 (368), noiembrie 1997
- Glasberg Ruth – În ziua de 27 ianuarie 1942 am rămas singură pe lume. România Liberă nr. 171 din 19 februarie 1945
- Hilberg Raul – Exterminarea evreilor din Europa – vol. I-II – Editura Hasefer – București 1997
- Ilisei Ilie – Popescu D.Ioan – Dosarele suferinței Grupul Editorial – Mușatinii – Bucovina Viitoare - 1999
- Ioanid Radu – Evreii sub regimul Antonescu – Editura Hasefer – București 1997

- Korber Berkovici Miriam – Jurnal de ghetou – Editura Criterion –
București 1995
- Litani Dora – Transnistria – Tel Aviv 1981
- Mezincescu Eduard – Mareșalul Antonescu și catastrofa României
– Editura Artemis – București 1993
- Palty Sonia – Evrei, treceți Nistrul! – Ediția a IV-a, Editura Libra,
București 2002
- Pelin Mihai – Masacrele săvârșite de militarii români la Odessa –
ziarul “Ora” nr.223 din 27.07.1993 și nr.224 din
30.07.1993
- Pelin Mihai – Legendă și adevăr – Editura Edart – București 1994
- Regenstreif Dan – Origins of the Jews of Romania and their
History – Avotaynu – New York, 1992
- Regenstreif Dan – Les juifs de Roumanie, a l’approche du XXI
siècle. Une communauté très éprouvée en voie
de disparition – Les Nouveaux Cahiers –
Paris, 1998
- Regenstreif Dan – Roumanie, antisemitisme sans juifs.
Information Juive – Paris 2000
- Rozen Marcu – Involuția demografică a evreilor din România în
perioada 1940 –2000 – București, 1998
- Rozen Marcu – Evreii din județul Dorohoi în perioada celui de al
doilea război mondial, Editura Matrix Rom –
București, 2000
- Rozen Marcu – 60 de ani de la deportarea evreilor din România în
Transnistria - Editura Matrix Rom - București ,
2001
- Schechtman Iosif – Transnistria – articol publicat în Revista
Cultului Mozaic nr.766 – septembrie 1993

Stoenescu Alex Mihai – Armata, mareșalul și evreii – RAO
International Publishing Company -
1998

Stoian Mihai – Ultima cursă. De la Struma la Mefkure. Editura
Hasefer, București, 1995

Șafran Alexandru - Un tăciune smuls flăcărilor – Memorii –
Editura Hasefer – București, 1996

Șafran Alexandru – Cuvântare rostită la Senatul României -
Realitatea Evreiască nr. 1 (801) – 1-15 aprilie
1995

Șafran Alexandru – Cuvântare rostită la Templul Coral – Realitatea
Evreiască nr. 1 (801) – 1-15 aprilie 1995

Udler Rubin – În iadul Transnistriei – Realitatea Evreiască nr. 5
(805) – mai 1995

Zahacinschi Nicolae – Mihăileniul de altădată Ed. Litera 1982

***Antonescu între respectul legii și crima de război – anchetă
publicată în revista "22" nr. 209 și 210 din februarie 1994

***Martiriul evreilor din România 1940 – 1944 – Documente și
mărturii – Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din
România – Editura Hasefer – București 1991

***Evreii din România între anii 1940-1944 – vol.I
Legislația antievreiască – FCER - Centrul pentru Studiul
Istoriei Evreilor din România – Volum alcătuit de Lya
Benjamin, Coordonator științific Sergiu Stanciu - Editura
Hasefer – București, 1993

***Evreii din România între anii 1940 – 1944 – vol.II, Problema
evreiască în stenogramele Consiliului de Miniștri - FCER -
Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România – Volum
alcătuit de Lya Benjamin - Editura Hasefer – București, 1996

- ***Evreii din România între anii 1940 – 1944 – vol.III, Partea I și II, 1940 – 1942
 Perioada unei mari restriște – Coordonator științific Prof. Dr. Ion Șerbănescu
 Editura Hasefer – București, 1997
- ***Evreii din România între anii 1940 – 1944 – vol.IV, 1943 – 1944
 Bilanțul tragediei – Renașterea speranței - FCER - Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România, Coordonator științific Prof. Dr. Ion Șerbănescu
 Editura Hasefer – București, 1998
- ***Evreii din România în războiul de reîntregire a țării 1916 – 1919 – volum alcătuit de Dumitru Hîncu. Selecția materialului Lyra Benjamin - Editura Hasefer – București, 1996
- ***Generații de iudaism și sionism – Dorohoi, Săveni, Mihăileni, Darabani, Herța, Rădăuți Prut – Alcătuire și redactare Shlomo David – vol. 1, 2, 3, 4, 5
 Israel 1993 – 2000
- ***1941 – Dureroasa fracturare a unei lungi conviețuiri – FCER - Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România – Volum întocmit de Lyra Benjamin, Dumitru Hîncu, Hary Kuller, Ioan Șerbănescu – Editura CSLER – București, 2001
- ***Congresul Mondial Evreiesc – Secțiunea din România
 Populația evreiască în cifre – Memento statistic – 1945
- ***Congresul Mondial Evreiesc – Secțiunea din România
 Așezările evreilor din România – Memento statistic – 1947
- ***Institutul Central de Statistică – Recensământul General al Populației României din 29 decembrie 1930 – publicat de Dr.

Sabin Manuilă – Directorul Recensământului General al Populației – vol. I, II, III și V – București 1938

***Institutul Central de Statistică – Recensământul Populației de la 6 aprilie 1941

***Inventarierea Basarabiei și Bucovinei de Nord în august-septembrie 1941

***C.E.R. - Recensământul locuitorilor având sânge evreiesc din luna mai 1942

Prefață	1
În atenția cititorului	5
I. EVREII DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA PREMERGĂTOARE PRELUĂRII PUTERII DE CĂTRE GENERALUL ION ANTONESCU	7
1. Pogromul antievreiesc de la Dorohoi (1 iulie 1940)	9
II. EVREII DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA DE LA PRELUAREA PUTERII DE CĂTRE GENERALUL ION ANTONESCU PÂNĂ LA IZBUCNIREA RĂZBOIULUI CU UNIUNEA SOVIETICĂ (4 sept. 1940 - 22 iunie 1941)	12
1. Rebeliunea legionară	14
III. EVREII DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA DE LA IZBUCNIREA RĂZBOIULUI CU UNIUNEA SOVIETICĂ ȘI PÂNĂ LA DEPORTĂRILE ÎN TRANSNISTRIA (22 iunie 1941 - sept. 1941)	16
1. Pogromul și trenurile morții de la Iași	18
2. Asasinările în masă a evreilor din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța în primele luni de la izbucnirea războiului	22
IV. DEPORTAREA EVREILOR DIN ROMÂNIA ÎN TRANSNISTRIA	26
1. Deportarea evreilor din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța	27
2. Deportarea evreilor din Bucovina de Sud	30
3. Deportarea evreilor din județul Dorohoi	33
4. Deportarea în anul 1942 a evreilor din Vechiul Regat și Transilvania de Sud	37
5. Numărul total al evreilor din România deportați în Transnistria	39
V. TRANSNISTRIA LOC DE MOARTE ȘI DE SUFERINȚĂ	41

VI. SOARTA EVREILOR LOCALNICI UCRAINENI DIN TRANSNISTRIA.....	53
VII. BILANȚ TRAGIC PENTRU EVREII SUB GUVERNARE ANTONESCIANĂ.....	59
VIII. CONCLUZII	61
DATE CALENDARISTICE MEMORABILE ÎN PERIOADA PRIGOANEI RASIALE ȘI A GENOCIDULUI DIN TERITORIILE AFLATE SUB AUTORITATE ROMÂNEASCĂ	71
DATE ȘI CALCULE STATISTICE PRIVIND EVREII DIN ROMÂNIA ÎN CEL DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL	77
HARTA PRIVIND TERITORIILE DE NORD – EST ALE ROMÂNIEI AFECTATE DE HOLOCAUST	93
LISTA GHETOURILOR ȘI LAGĂRELOR DIN TRANSNISTRIA.....	95
BIBLIOGRAFIE	99

La finele acestei lucrări îmi fac o datorie de suflet, de a mulțumi generoșilor oameni de bine ORIELLA și SORIN ILOVICI pentru sprijinul acordat la editarea acestei lucrări.

Datorită acestor oameni minunați, lucrarea a văzut lumina tiparului și astfel publicul larg evreu și neevreu și în mod deosebit tineretul, va cunoaște adevărul nemistificat despre tragedia evreilor din România în perioada celui de al doilea război mondial.

**Cu respect și recunoștință,
Ing. Marcu Rozen**

